

Ger skola eller fritid livet mest mening?

- En studie bland barn och ungdomar utifrån ålder, kön och social bakgrund

Stig Elofsson
Ulf Blomdahl
Linda Léngheden
Magnus Åkesson
Karolina Bergmark

Stockholms
stad

Författarnas förord

Forskningsprojektet Ung livsstil i Sverige har kontinuerligt tillsammans med institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet (Stig Elofsson) genomfört studier kring ”Resursutnyttjande och effekter av offentligt driven eller understödd verksamhet på fritidsfältet”¹. Forskningsprojektet startades 1984 av sociologiska institutionen vid Stockholms Universitet (Ulf Blomdahl) och Stockholms stad (fritidsförvaltningen), Göteborgs stad, Norrköpings kommun, Västerås kommun och Eskilstuna kommun.

Studier om barns och ungdomars fritidsvanor och fritidspreferenser i Stockholm har genomförts i form av forskningsprojektet Ung livsstil sedan 1984. I Stockholm har studier genomförts 1985, 1990, 1992, 1998, 2004/2005, 2008, 2011 och 2014. Sedan studien 2004/2005 i Stockholm har vi vidgat perspektivet och strävat efter att mer utförligt kunna beskriva och analysera ungdomars livsvillkor. I första hand står dock ungdomars situation och preferenser på fritidsområdet i centrum för våra studier. Ung livsstil är i dag ett samarbetsprojekt mellan oss forskare/utredare och idrotts- och kulturförvaltningarna i Stockholms stad och 18 andra kommuner². Vetenskapligt ansvarig för projektet Ung livsstil är Stig Elofsson, fil.dr. i statistik och docent i socialt arbete.

Studier har också genomförts med elever i grund- och gymnasiesärskolan i Haninge kommun (2006, 2008, 2012, 2016), Huddinge kommun (2015), Jönköpings kommun (2000, 2003, 2006, 2009, 2012, 2015, 2018), Kalmar kommun (2010), Stockholms stad (2008/2009, 2014/15) och Tyresö kommun (2009).

Forskningsrapporter och övriga resultat från Ung livsstil finns publicerade på: www.unglivsstil.org www.facebook.com/unglivsstil

Stockholm i november 2021.

Stig Elofsson, fil.dr. i statistik och docent i socialt arbete. Vetenskapligt ansvarig i Ung livsstil
Ulf Blomdahl, sociolog och forskningsledare inom Ung livsstil
Linda Lengheden, sociolog och genusvetare
Magnus Åkesson, folkhälsovetare. Strateg på idrottsförvaltningen i Stockholms stad
Karolina Bergmark, sociolog. Planeringssekreterare på fritidsförvaltningen i Malmö stad

C författarna och Stockholms stads idrottsförvaltning

Framsida: Mats Lidström

ISBN: 978-91-984359-2-4

¹Forskningsprojektet Ung livsstil drivs i dag av Stig Elofsson, Ulf Blomdahl och Linda Lengheden tillsammans med berörda kommuner. Från idrottsförvaltningen i Stockholm medverkar folkhälsostrategen Magnus Åkesson. Från Fritid Malmö deltar planeringssekreterare Karolina Bergmark.

² Många andra kommuner har deltagit i Ung livsstil sedan starten 1984. I dessa kommuner har dock inga uppföljningar gjorts under de senaste 10 åren

Abstrakt

Syftet med rapporten är att ge en bild av hur barn och ungdomar ser på skolans och fritidens betydelse för att ge livet mening. I rapporten studeras närmare hur åsikterna skiljer sig mellan killar och tjejer, mellan olika åldersgrupper och undersöka hur social bakgrund i övrigt påverkar inställningen. Genom att jämföra resultat i kommuner där det gjorts upprepade undersökningar studeras även om det skett några förändringar under perioden 1998 till 2019. Eleverna har i enkäten fått besvara frågan *Vad ger ditt liv mest mening?* med svarsalternativen: Det är främst skolan som ger mening åt livet; Både skolan och fritiden ger mening åt livet, men skolan betyder mest; Skolan och fritiden betyder lika mycket för att ge mening åt livet; Både skolan och fritiden ger mening åt livet, men fritiden betyder mest; Det är främst fritiden som ger mening åt livet.

Materialet för analyserna har hämtats från undersökningar som genomförts inom projektet *Ung livsstil* i olika kommuner. Urvalen som använts är alla slumpmässiga varför resultaten kan generaliseras till samtliga elever i de berörda kommunerna. De centrala resultaten har hämtats från undersökningar som genomförts mellan 1998 och 2019, omfattande cirka 58 000 elever sammanlagt på mellan- och högstadiet samt gymnasiet.

Om vi ser till den övergripande bilden gäller allmänt att en mycket större andel av barnen och ungdomarna tycker att det i första hand är fritiden som ger livet mening än att det är skolan. Skillnaden är mindre i mellanstadiet än i de båda högre stadierna. I mellanstadiet sätter ungefär var femte skolan i första hand medan något mindre än hälften tycker att det i första hand är fritiden som ger livet mening. På de båda högre stadierna är skillnaderna större, endast något mer än tio procent tycker att det är skolan medan mer än 60 % anser att det i första hand är fritiden som ger livet mening. Analyserna av förändringar över tid - perioden 1998 till 2019 – visar att allt fler anser att det är fritiden som ger livet mening och färre som tycker att det är skolan.

Vid sidan av dessa åldersskillnader finns även könsskillnader. Ser vi till hur många som tycker att det i första hand är skolan som ger livet mening är dessa genomgående små. Det är alltså lika vanligt att killar och tjejer tycker att det är skolan som i första hand ger livet mening. Om vi däremot ser till hur många som uppger att det i första hand är fritiden som ger livet mening gäller dock att denna åsikt är vanligare bland killar än bland tjejer. Det är dock viktigt att hela tiden komma ihåg att både bland killar och bland tjejer gäller att man i betydligt högre utsträckning tycker att det är fritiden som i första hand ger livet mening än att det är skolan.

En analys av samband med social bakgrund – innefattande familjesituation samt socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund – ger ett mycket entydigt resultat. Den faktor som främst påverkar ställningstagandet är svensk/utländsk bakgrund, övriga bakgrundsfaktorer har en begränsad påverkan. Det går en klar skiljelinje mellan de som har en tydlig utländsk bakgrund – andra eller första generationens invandrare – och de som har svensk bakgrund. Barn och ungdomar med utländsk bakgrund tycker i klart högre utsträckning att det i första hand är skolan som ger livet mening, i klart lägre att det är fritiden. Analys av resultat från olika undersökningar från 1998 och framåt tyder dock ej på att skillnaderna mellan de som har utländsk och de som har svensk bakgrund - om vi ser till de som går i ordinarie skolan - skulle vara större nu än vad de varit tidigare, snarare tvärtom.

Innehållsförteckning

Innehåll

1. Inledning.....	1
1.1 Inledning.....	1
1.2 Tidigare forskning	1
1.3 Syfte	1
2 Undersökningen.....	2
2.1 Inledning.....	2
2.2 Undersökningsgruppen.....	2
2.3 Mått på frågan om vad som ger ditt liv mest mening.....	5
2.4 Mått på familjesituation.....	5
2.5 Mått på socioekonomisk bakgrund.....	5
2.6 Mått på svensk och utländsk bakgrund	6
2.7 Typ av boendeområde	7
2.8 Statistisk metod	8
3 Skola eller fritid – vilket ger livet mest mening?	10
3.1 Inledning.....	10
3.2 Mellanstadiet	10
3.3 Högstadiet.....	10
3.4 Gymnasiet.....	11
3.5 Sammanfattning.....	12
4. Skola eller fritid - förändringar över tid	13
4.1 Inledning.....	13
5.2 Mellanstadiet	13
4.3 Högstadiet.....	13
4.4 Gymnasiet.....	15
4. 5 Sammanfattning.....	17
5. Skola eller fritid – hur påverkar social bakgrund?	19
5.1 Inledning.....	19
5.2 Mellanstadiet	19
5.3 Högstadiet.....	20
5.4 Gymnasiet.....	21

5.5 Skillnader mellan de som har svensk och de som har utländsk bakgrund.....	22
5.6 Typ av boendekområde	25
5.7 Sammanfattning.....	28
6. Svensk/utländsk bakgrund över tid	29
6.1 Inledning.....	29
6.2 Skolan ger främst livet mening.....	29
6.2.1 Mellanstadiet	29
6.2.2 Högstadiet	30
6.2.3 Gymnasiet	32
6.3 Fritiden ger främst livet mening.....	33
6.3.1 Mellanstadiet	33
6.3.2 Högstadiet	34
6.3.3 Gymnasiet	35
6.4 Sammanfattning.....	37
7. Koppling till skolsituation – betyg i högstadiet och program i gymnasiet.	38
7.1 Inledning.....	38
7.2 Samband med medelbetyg i högstadiet	38
7.3 Koppling till typ av gymnasielinje	40
8. Sammanfattning.....	41
8.1 Inledning.....	41
8.2 Vad visar studien?	41
8.3 Varför ger fritiden mer mening åt livet än skolan?	42
8.4 Varför tycker ungdomar med utländsk bakgrund i större utsträckning att det främst är skolan som ger livet mening?	43
8. 5 Avslutning	43
Litteraturförteckning	45
Bilaga	46

1. Inledning

1.1 Inledning

Vad ger livet mest mening, skolan eller fritiden? I frågan *Vad ger ditt liv mest mening?* får ungdomarna ta ställning till om de upplever att det är skolan eller fritiden som de tycker är mest meningsfull. Svarsalternativen är fem och lyder: Det är främst skolan som ger mening åt livet; Både skolan och fritiden ger mening åt livet, men skolan betyder mest; Skolan och fritiden betyder lika mycket för att ge mening åt livet; Både skolan och fritiden ger mening åt livet, men fritiden betyder mest; Det är främst fritiden som ger mening åt livet.

1.2 Tidigare forskning

I litteratursökningarna som vi gjort finner vi ingen forskning som behandlat denna fråga, men under senare delen av 1900-talet gjordes flera undersökningar kring vuxnas syn på om det är arbetet eller fritiden som i första hand ger livet mening. I en sammanfattning av resultaten från dessa undersökningar skriver Ulf Blomdahl följande³

Vid det första mättillfället (1955) ansåg flertalet tillfrågade att arbetet gav livet mest mening. Andelen personer som anser detta har sedan sjunkit ju närmare vi kommer årtusendets slut. Det motsatta gäller för fritiden. Vid den senaste studien är det betydligt fler som anser att fritiden ger mer mening än vad arbetet gör. I vår egen studie i Borås 1991 var det 53 procent som ansåg att fritiden gav livet mest mening, medan endast 38 procent ansåg att arbetet gjorde det⁴. Ju yngre personerna var desto vanligare var det att det var fritiden som gjorde livet mest meningsfullt.

Zetterberg 1998, sid 23.

1.3 Syfte

Syftet med den här rapporten är att undersöka barnens och ungdomarnas åsikter om det är skolan eller fritiden som de tycker ger livet mest mening. Detta syfte kan sammanfattas i följande problemställningar:

1. Vilket ger mest mening – skola eller fritid?
2. Hur varierar inställningen beroende på kön och ålder?
3. Skiljer sig resultaten mellan olika kommuner?
4. Har det skett förändringar över tid? Här studeras tidsperioden 1998-2019.
5. Vad är det i banens/ungdomarnas sociodemografiska och socioekonomiska bakgrund som i första hand påverkar ställningstagandet? Här studeras påverkan från familjeförhållanden, socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund.

³ Ulf Blomdahl. *Från industrisamhälle till informationssamhälle i Olle Zetterberg. Fritid i ny tid.*

⁴ Andersson T. *Fritids- och kulturvanor i Borås bland ungdom och vuxna.*

2 Undersökningen

2.1 Inledning

Ung livsstil har sedan 1984 i en rad olika studier bland annat undersökt vilka samband som finns mellan socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund och deltagande i idrottsförening, övrigt föreningsliv, besök på bibliotek liksom fritidsgård, deltagande i musik-/kulturskola samt fysisk aktivitet. Det finns också undersökningar kring vilka anläggningar barn och ungdomar vill att kommunen skall satsa på. Sedan 1998 har vi även frågor kring barns/ungdomars hälsa och livskvalitet⁵.

Studierna har genomförts under lektionstid där eleverna fått besvara en enkät som främst innefattar frågor med givna svarsalternativ. En anställd från idrotts-, kultur- eller fritidsförvaltningen eller motsvarande eller Ung livsstil har varit närvarande i klasserna när enkäten fylldes i. Denna person har också introducerat enkäten för eleverna och samlat in enkäterna efter att de fyllts i. Har eleverna haft problem vid ifyllandet av enkäten har denne och lärarna hjälpt till att lösa problemet. I samtliga fall har eleverna informerats om att deltagandet är frivilligt och att svaren är anonyma.

2.2 Undersökningsgruppen

Målet med undersökningarna har varit att kunna studera barns och ungdomars levnadsvillkor i de olika kommunerna. Urvalet av undersökningsgrupper är slumpmässigt och utgår från uppgifter om samtliga elever - i såväl kommunala skolor som friskolor⁶. Detta innebär att materialet ger en representativ bild av situationen för samtliga elever – dock ej de som går i grund- eller gymnasiesärskolan⁷ - i kommunen.

I tabell 1 presenteras antal svarande uppdelat efter skolstadium, kommun och undersökningsår.

⁵ Frågor kring upplevd livskvalitet finns redan med i undersökningarna från början på 1990-talet

⁶ I några mindre kommuner har totalundersökningar genomförts.

⁷ I projektet *Ung livsstil* har även ett flertal studier gjorts bland särskoleelever. Resultat från dessa har presenterats i rapporterna **Trygghed S, Elofsson S**. Skolerfarenheter och självskattad hälsa bland elever i särskolan, **Elofsson S, Blomdahl U**. Hälsa och livskvalitet hos ungdomar i särskolan.

Tabell 1. Antalet besvarade enkäter efter skolstadium, kommun och undersökningsår.

Kommun, under- sökningår	Mellanstadiet	Högstadiet	Gymnasiet
Askersund, 2019		291	
Eskilstuna, 2019/20		1 366	
Haninge, 1998		443	363
Haninge, 2004		585	449
Haninge, 2008		671	765
Haninge, 2012		515	444
Haninge, 2016/17		707	641
Heby, 2019		316	
Helsingborg, 2000		739	811
Helsingborg, 2003		766	864
Helsingborg, 2006		821	833
Helsingborg, 2009		740	659
Helsingborg, 2012		732	821
Helsingborg, 2015	1 491	952	798
Helsingborg, 2018	1 257	1 450	879
Huddinge, 1998		412	380
Huddinge, 2009		778	769
Huddinge, 2015		1 517	1 263
Jönköping, 2015	856	1 210	1 128
Jönköping, 2018	846	1 219	1 150
Kalmar, 2013		999	
Knivsta, 2019		620	
Lidingö, 2003		492	
Lidingö, 2007		578	476
Lidingö, 2011		549	553
Lidingö, 2019		560	486
Nacka, 2016/17		1 038	
Stockholm, 1998		2 347	
Stockholm, 2004		3 511	1 536
Stockholm, 2013/14		2 088	1 464
Sävsjö, 2018		131	
Täby, 2014		647	1 094
Täby, 2018/19		774	1 080
Vallentuna, 2015		507	
Vallentuna, 2019		572	
Värmdö, 2015		550	
Värmdö, 2018		527	
Summa	4 450	32 720	19 706

Sammanlagt har 56 876 elever besvarat enkäterna. Svarsfrekvensen överstiger i samtliga fall 70 % och är i det samlade materialet 80 %. I de flesta fall är svarsfrekvensen högst i mellanstadiet och lägst i gymnasiet. Bortfallet innefattar elever som inte var närvarande vid den lektion då undersökningen genomfördes⁸.

⁸ I några enstaka fall handlar det dock om elever som vi vid kontroll av enkäten funnit att de inte besvarat denna seriös, men det gäller här endast enstaka fall.

Vid den mer fördjupade analysen av samband med socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund samt den sociala bakgrundens betydelse för önskan och möjligheten att delta har ett urval av studier gjorts. Grunden för detta val har varit att det skall handla om undersökningar som genomförts under den senaste tiden och att de skall vara så omfattande att de ger resultat med tillfredsställande säkerhet. En strävan har också varit att få med kommuner med olika social struktur. Resultat presenteras separat för respektive undersökning för att få en bild av om sambanden varierar eller om de mer systematiskt är likartade. Redovisning görs också uppdelat efter kön för att ge en bild av eventuell intersektionalitet.

Detta urval omfattar studier från Haninge (mellanstadiet år 2012, de båda övriga stadierna 2016/17), Helsingborg (2018), Huddinge (2015), Jönköping (2018), Stockholm (2013/14) samt högstadiet i Eskilstuna 2019/20. För att ge en bild av hur den sociala strukturen ser ut i de olika kommunerna redovisas i tabell 2 uppgifter kring socioekonomisk bakgrund – medelvärde samt andel som kommer från grupperna 1, 2, 4 och 5 - samt svensk/utländsk bakgrund – andel som är andra respektive första generationens invandrare.

Tabell 2. Social struktur i olika kommuner. Fördelning av socioekonomisk bakgrund – medelvärde samt andel från grupperna 1, 2, 4, 5 – samt andel andra respektive första generationens invandrare efter skolstadium och kommun.

Kommun, år	Socioekonomisk bakgrund					Utländsk bakgrund		
	m	Grupp 1 (%)	Grupp 2 (%)	Grupp 4 (%)	Grupp 5 (%)	Andra gen. inv. (%)	Första gen. inv. (%)	Andra el första gen. inv. (%)
<i>Mellanstadiet</i>								
Huddinge, 2015	2,57	8	41	8	3	19	9	28
Jönköping, 2018	2,62	7	38	10	2	13	5	18
Haninge, 2012	2,62	9	39	11	4	14	10	24
Stockholm, 2013/14	2,77	5	35	13	4	23	8	31
Helsingborg, 2018	3,05	3	19	20	5	17	12	29
<i>Högstadiet</i>								
Huddinge, 2015	2,55	10	41	9	3	18	11	29
Jönköping, 2018	2,60	8	39	9	2	11	9	20
Haninge, 2016/17	2,68	8	36	11	5	14	12	26
Stockholm, 2013/14	2,86	6	33	15	8	23	12	35
Eskilstuna, 2019/20	2,92	5	26	18	6	15	22	37
Helsingborg, 2018	3,04	3	17	18	5	14	14	27
<i>Gymnasiet</i>								
Huddinge, 2015	2,77	6	36,	15	6	23	15	37
Jönköping, 2018	2,74	5	33	13	2	14	9	23
Haninge, 2016/17	2,69	8	36	13	5	12	14	27
Stockholm, 2013/14	2,67	9	36	7	7	16	9	26
Helsingborg, 2018	3,11	2	16	21	6	13	15	28

En genomsnittligt högsta socioekonomiska bakgrunden bland dessa kommuner finner vi, oberoende av skolstadium, i Haninge, Jönköping och Huddinge. I högstadiet är den något lägre i Stockholm och Eskilstuna än i dessa tre kommuner. Helsingborg skiljer tydligt ut sig med en genomsnittligt lägre socioekonomisk bakgrund. Det som skall noteras är dock att de krav vi ställt – stor spridning när det gäller både socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund – innebär att höginkomstkommuner som Täby och Lidingö inte kommer med i denna fördjupade

analys. Ser vi till alla kommuner som deltagit i Ung Livsstils undersökningar är den genomsnittliga socioekonomiska bakgrund genomgående låg eller ganska låg⁹

Ser vi till andelen barn-/ungdomar med utländsk är denna högst i Eskilstuna och Stockholm om man ser till mellan- och högstadiet, däremot skiljer Stockholm knappast ut sig i gymnasiet. Lägst andel barn/ungdomar finns i Jönköping där dessa omfattar ungefär en femtedel av de svarande.

2.3 Mått på frågan om vad som ger ditt liv mest mening

Eleverna har i enkäten fått besvara frågan *Vad ger ditt liv mest mening?* med svarsalternativen: Det är främst skolan som ger mening åt livet; Både skolan och fritiden ger mening åt livet, men skolan betyder mest; Skolan och fritiden betyder lika mycket för att ge mening åt livet; Både skolan och fritiden ger mening åt livet, men fritiden betyder mest; Det är främst fritiden som ger mening åt livet.

2.4 Mått på familjesituation

Uppgifter om elevernas familjesituation har hämtats från frågan *Vilka vuxna bor du med?* med svarsalternativen: mamma och pappa (alternativt båda föräldrar), ibland mamma och ibland pappa, bara mamma, bara pappa, mamma och en vuxen till, pappa och en vuxen till, någon annan vuxen samt på gymnasiet bor ensam.

I alla undersökningar utom i mellanstadiet i Stockholm har eleverna även fått besvara en fråga kring vilka vuxna man har förtroende för genom att kryssa för ett antal på förhand givna alternativ. Bland dessa alternativ ingår egen förälder/föräldrar alternativt mamma respektive pappa. I detta senare fall kan vi alltså ange hur många av föräldrarna man har förtroende för. Avsaknaden av markering att man har förtroende tolkas som en indikation på att man har sämre (eventuell ingen) kontakt med föräldrar.

2.5 Mått på socioekonomisk bakgrund

Socioekonomisk bakgrund kan mätas på flera sätt, t.ex. socialgrupp, socioekonomisk grupp, utbildning, inkomst och tillgång till kontantmarginal¹⁰. När barn och ungdomar själva ska svara på vilket yrke (grunden för socialgrupp och SCB:s socioekonomiska grupper) eller vilken utbildning föräldrarna har blir de interna bortfallen, enligt våra tidigare studier, stora eller mycket stora. Barn och ungdomar kan generellt inte heller svara tillförlitligt på vilken inkomst föräldrarna har eller om familjen har tillgång till en kontantmarginal.

Ung livsstil har sedan 1984 valt att mäta socioekonomisk bakgrund med hjälp av ett antal frågor kring boendeform och tillgång till fritidskapitalvaror. Utifrån tillgången till dessa materiella resurser har vi bildat fem grupper. Det interna bortfallet blir i detta fall mycket litet¹¹. De fem grupperna är:

Grupp 1: Bor i villa/radhus och har tillgång till bil+ båt+ sommarstuga/fritidshus/hus utomlands

⁹ Blomdahl U, Elofsson S, Bergmark K. *Ung livsstil Malmö - En studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10–19 år*, sid 10.

¹⁰ Socialgrupp har använts av låginkomstutredningen. Se t.ex. Agneta Lundahl. *Fritid och rekreation. Socioekonomiska grupper, utbildning och tillgång till kontantmarginal* används av SCB. Se t.ex. SCB. *Fritid 1976-2002*.

¹¹ I mellanstadiet är det interna bortfallet 1,9%, i högstadiet 0,6% och i gymnasiet 0,9%. Det är alltså få ungdomar som inte svarat på frågorna om boendeform och tillgång till de materiella fritidsresurserna.

Grupp 2: Bor i villa/radhus/insatslägenhet/bostadsrättslägenhet och har tillgång till två av: bil, båt, sommarstuga/fritidshus/hus utomlands

Grupp 3: Övriga t ex bor i hyreslägenhet och har tillgång till två av: bil, båt, sommarstuga/fritidshus/hus utomlands

Grupp 4: Bor i hyreslägenhet och har tillgång till antingen bil, båt eller sommarstuga/fritidshus/hus utomlands

Grupp 5: Bor i hyreslägenhet. Har **inte** tillgång till sommarstuga/fritidshus/hus utomlands, bil eller båt

De fem grupperna benämns i rapporten **socioekonomiska grupper**. Vi väljer också av läsbarhetsskäl att i fallande ordning kalla de fem grupperna: **stora resurser** (socioekonomisk grupp 1), **ganska stora resurser** (socioekonomisk grupp 2), **medelstora resurser** (socioekonomisk grupp 3), **ganska små resurser** (socioekonomisk grupp 4) och **små resurser** (socioekonomisk grupp 5).

Detta mått har använts i flera andra svenska studier¹². Även i internationella studier används likartade indikatorer på socioekonomisk bakgrund. I WHO:s hälsoenkät definieras de ungas socioekonomiska status utifrån svar på frågor om familjens ekonomi, bilinnehav, semestervanor, datoräggande och om de unga har eget rum¹³. Under senare år har det utvecklats en skala FAS (Family Affluence Scale) som använts i en rad internationella studier och speciellt inom Health Behavior in School-Aged Children (HBSC). Denna skala har många likheter med det mått på socioekonomisk bakgrund som använts i studierna inom Ung livsstil.

Alla dessa mått kan kopplas till Webers definition av social klass, vilket i sin tur kopplas till begreppet livschanser¹⁴. Med ett likartat mått finner sociologen Mikael Tåhlin en tydlig koppling mellan ekonomiska resurser och flertalet fritids- och kulturaktiviteter även efter kontroll för ålder och socialgrupp¹⁵. Tåhlin har också i senare rapporter visat att individens ekonomiska resurser har en direkt inverkan på individens fritids- och hälsosituation¹⁶. Antagandet är i enlighet med Tåhlins hypotes att familjernas kontrollvidd - mängden av möjliga handlingar - ökar kontinuerligt från ekonomisk grupp 5 till ekonomisk grupp 1¹⁷.

2.6 Mått på svensk och utländsk bakgrund

En rad studier har visat att utländsk bakgrund i förhållande till svensk bakgrund har samband med deltagande i en idrottsförening¹⁸.

Som grund för beskrivningen av svensk respektive utländsk bakgrund används uppgifter huruvida ungdomarna själva och deras föräldrar är födda i Sverige eller ej¹⁹. Frågorna har följande formulering:

¹² Se t ex Nilsson, 1998, Blomdahl/Elofsson, 2007, Larsson, 2008.

¹³ Currie C, Molcho M, Boyee W, Holstein B, Torsheim T, Richter M. *Researching health inequalities in adolescents: The development of the Health Behavior in School-Aged Children (HBSC) Family Affluence Scale*, Social Science & Medicine 66, 2008.

¹⁴ Weber, M. *Ekonomi och samhälle*.

¹⁵ Tåhlin, M. *Fritiden i välfärden. Svenska folkets fritids- och kulturvanor*.

¹⁶ Tåhlin, M. *Arbetets värde och kostnader*.

¹⁷ Tåhlin, M. *Arbetets värde och kostnader*, sid. 47.

¹⁸ Blomdahl m.fl. *Hur många idrottar/motionerar för lite och vilka är dom? Elofsson m.fl. Ungas livsstil i låg- och högstatusområden, Blomdahl/Elofsson. Jämställd och jämlik! – en studie av hälsa och offentligt resursutnyttjande på fritidsområdet bland barn och ungdomar i Stockholms stad i jämförelse med andra kommuner*.

¹⁹ En utförligare beskrivning finns i Blomdahl/Elofsson. *Hur många idrottar/motionerar för lite och vilka är dom?* sid. 33-34.

Är du, din pappa, din mamma född i Sverige²⁰? (Nej/Ja)

Utifrån antagandet att graden av utländsk bakgrund har betydelse för deras deltagande i förening och andra organiserade fritidsaktiviteter i Sverige har vi konstruerat följande fyra grupper²¹:

Grupp 1. Denna grupp innefattar barn och ungdomar som liksom sina föräldrar är födda i Sverige. Denna grupp benämns i texten som ungdomar med **svensk bakgrund**.

Grupp 2. Denna kategori består av följande tre grupper:

- * Föräldrarna födda i Sverige. Barnet fött utomlands
- * En av föräldrarna född i Sverige. Barnet fött i Sverige
- * En av föräldrarna född i Sverige. Barnet fött utomlands

Denna grupp benämns i texten som ungdomar med **ganska svag utländsk bakgrund**.

Grupp 3. Båda föräldrarna är födda utomlands. Barnet är fött i Sverige. Denna grupp benämns **andra generationens invandrare**.

Grupp 4. Båda föräldrarna är födda utomlands. Barnet är fött utomlands. Denna grupp benämns **första generationens invandrare**.

2.7 Typ av boendeområde

I de olika enkäterna har eleverna även fått uppge vilket geografiskt område de bor i. Dessa uppgifter används vid analysen av speciellt Stockholms mellan- och högstadium för att få en bild av om själva områdets, vid sidan av dess socioekonomiska karaktär, inverkan på ställningstagandet. I gymnasiet är grupperna tyvärr för små i enskilda områden för att det skall bli möjligt att göra en mer detaljerad analys. Stockholm har valts ut av två skäl. För det första är antalet svarande i de bostadsområden som studeras tillräckligt omfattande för att ge tillförlitliga resultat. För det andra ger de en tydlig bild av segregation. Om vi ser till fördelning efter socioekonomisk och svensk utländsk bakgrund får vi följande bild år 2013/14.

²⁰ Vi frågar var för sig om barnet själv, pappa respektive mamma är född i Sverige eller utomlands.

²¹ För en närmare diskussion om antagandet se **Blomdahl/Elofsson**, *Hur många motionerar/idrottare för lite och vilka är dom?* sid. 33-34.

Tabell 3. Medelinkomst för personer 35-64 år samt andel med hög respektive låg socio-ekonomisk bakgrund respektive andel med utländsk bakgrund (andra eller första generationens invandrare) bland de svarande på mellan- och högstadiet.

Stadsdel	Medelinkomst 35-64 år	Hög socioekonomisk bakgrund (%)		Låg socioekonomisk bakgrund (%)		Utländsk bakgrund (%)	
		Mellan-stadiet	Hög-stadiet	Mellan-stadiet	Hög-stadiet	Mellan-stadiet	Hög-stadiet
Östermalm	563 825	64	60	4	9	6	9
Norrmalm	514 281	47	51	11	8	3	6
Bromma	507 107	56	60	3	9	8	12
Enskede/Årsta/Vantör	342 960	38	41	29	26	29	31
Farsta	325 459	32	26	13	34	27	37
Spånga/Tensta	323 208	43	34	18	30	44	58
Skärholmen	244 987	21	23	33	41	72	72
Rinkeby/Kista	231 165	15	17	35	43	79	76

Sett från social struktur kan de åtta stadsdelarna delas in i tre tydligt skilda grupper. Den högsta medelinkomsten för 35 - 64-åringar finns i Östermalm, Norrmalm och Bromma. Här finner vi också högsta andel som kommer från familjer med hög socioekonomisk ställning, i de flesta fall mer än hälften. Andelen elever med utländsk bakgrund är låg och understiger i huvudsak 10 %. Skärholmen och Rinkeby/Kista är de stadsdelar som har den lägsta socioekonomiska strukturen. Mer än en tredjedel av eleverna kommer från familjer med låg socioekonomisk ställning och kring tre fjärdedelar av eleverna har utländsk bakgrund. De tre övriga stadsdelarna – Enskede/Årsta/Vantör, Farsta och Spånga/Tensta kan ses som en mellangrupp. Man skall dock här notera att det i Spånga/Tensta och Enskede/Årsta/Vantör finns en klar skiljelinje – även geografiskt – mellan de som bor i hyresrätter och de som har eget ägt boende.

För att bredda analysen har vi också studerat skillnader mellan bostadsområden med olika social struktur då dessa delats upp i tre grupper²². Dessa är hög- och låginkomstområden samt en tredje grupp innefattande övriga boendekområden med en socioekonomisk struktur som ligger mellan dessa. En detaljerad beskrivning kring vilka stadsdelar (ibland delar av stadsdelar) i de olika kommunerna som ingår i hög- och låginkomstområdena presenteras i tabell B.1 i bilagan.

2.8 Statistisk metod

I ett första steg presenteras uppgifter kring svaren i sin helhet – där samtliga svarsalternativ tas upp separat – från de senaste genomförda undersökningarna. Dessa resultat presenteras uppdelat efter kön, skolstadium och kommun där de separata resultaten för de olika kommunerna ger en bild av hur entydiga resultaten kan bedömas vara. Skillnader mellan kön studeras med χ^2 -test.

I de fortsatta analyserna sammanfattas svaren i två grupper

1. Skola innefattande svaren "Det är främst skolan som ger mening åt livet" samt "Både skolan och fritiden ger mening åt livet, men skolan betyder mest".
2. Fritiden innefattande svaren "Både skolan och fritiden ger mening åt livet, men fritiden betyder mest" och "Det är främst fritiden som ger mening åt livet".

Efter den inledande redovisningen av den aktuella situationen studeras frågan om det skett förändringar över tid där materialet har hämtats från undersökningar som genomförts vid upprepade tillfällen i samma kommun. Sammantaget finns här uppgifter från 1998 och framåt.

²² Elofsson/Blomdahl/ Lengheden/Åkesson. *Ung livsstil i högststatusområden respektive lågstatusområden*. Mer aktuella data kommer i att redovisas i en kommande rapport.

För att få en bild av hur barnens/ungdomarnas sociala bakgrund kan inverka på deras ställningstagande analyseras därefter samband med familjesituation, förtroende för föräldrar (vilket ger en bild av hur relationen till föräldrarna ser ut) samt socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund. I detta fall används som material de senare genomförda studierna med tillfredsställande spridning på dessa bakgrundsvariabler, speciellt när det gäller socioekonomisk bakgrund. De undersökningar som tas upp här - och senare i de fördjupade analyserna är – är studierna som genomförts i samtliga skolstadier i Helsingborg 2018, Jönköping 2018 samt i högstadiet och gymnasiet i Stockholm 2013/14, Haninge 2016/17, Huddinge 2015 och högstadiet i Eskilstuna 2019/20. I samtliga fall handlar det här om relativt omfattande undersökningar med stor spridning både då det gäller socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund. Analyserna görs med binär logistisk regressionsanalys. Som utfallsvariabler används dels andelen som angett att det är skolan dels de som angett att det är fritiden som ger livet mening. Som förklaringsvariabler ingår i modellen familjetyp, förtroende för föräldrar samt socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund. Resultaten ger här en bild av hur olika bakgrundsfaktorer påverkar ställningstagandena. Speciellt viktiga är dessa analyser när det gäller bedömningen av vilken betydelse socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund har då det finns en klar koppling mellan dessa båda variabler. Ungdomar med utländsk bakgrund har i genomsnitt lägre socioekonomisk bakgrund. Det är från de bivariata analyserna – där kopplingen till de båda variablerna studeras separat utan kontroll - inte möjligt att avgöra vilken enskild påverkan den enskilda variabeln har eftersom dessa sinsemellan är starkt sammankopplade.

En fråga som kan ställa om det geografiska området - vid sidan av dess sociala struktur – har en direkt inverkan på barnens/ungdomarnas ställningstagande. En tänkbar hypotes är att ett slags allmänt ställningstagande kan förstärkas ytterligare av umgänge med klasskamrater och olika personer i bostadsområdet. Detta kan gälla både för betoning av skolans liksom fritidens betydelse. I detta fall begränsas analyserna till Stockholms högstadium med utgångspunkt från att antalet observationer är så omfattande i de olika områdena att resultaten kan bedömas som tillräckligt säkra samt att det finns en klar segregation mellan olika bostadsområden. Resultat har även presenteras för Eskilstuna högstadium, där stadsdelarna delats upp i tre typer beroende på deras socioekonomiska struktur hög- och låginkomstområden samt övriga områden.

Bearbetningen av data har gjorts i SPSS, version 21.

3 Skola eller fritid – vilket ger livet mest mening?

3.1 Inledning

Vi inleder presentationen av resultaten genom att redovisa detaljerade uppgifter – samtliga svarsalternativ – från de senaste aktuella studierna uppdelat efter kön, skolstadium och kommun. För att ge en övergripande bild presenteras i tabell 4 a-c. även median, minimum och maximum. Dessa ger dels en allmän bild av hur det övergripande mönstret ser ut, dels en bild av hur svaren kan variera mellan olika kommuner. Det senare blir en viktig grund för en bedömning av resultatens generaliserbarhet. Är skillnaden mellan minimum och maximum små eller begränsade tyder detta på att resultaten är likartade, vilket ger stöd för att resultaten kan ses som mer allmängiltiga och generaliserbara. Är skillnaderna stora får resultaten tolkas i motsatt riktning.

3.2 Mellanstadiet

Vi börjar med att se hur det ser ut i mellanstadiet. Här är det viktigt att notera att underlaget begränsas till endast två kommuner, nämligen Helsingborg och Jönköping.

Tabell 4.a. Mellanstadiet. Vad ger livet mest mening? Andelar (%) efter kön, stadium och kommun/ undersökningsår

Kommun/ undersökningsår	Kön	Vad ger främst livet mening skola eller fritid?							Sign. nivå
		Främst skola	Båda skola mest	Båda lika	Båda fritid mest	Främst fritid	Skolan främst	Fritid främst	
Helsingborg, 2018	K	7	16	27	28	22	23	50	**
	Tj	5	19	37	25	14	24	39	
Jönköping, 2018	K	4	14	31	27	25	18	52	*
	TJ	3	16	37	29	16	18	45	
Median	K	6	15	29	28	24	21	51	
	Tj	4	18	37	27	15	21	42	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. K=Killar; Tj=Tjejer.

Resultaten visar att barnen genomgående uppger att det främst är fritiden som ger livet mening. Det är ungefär lika vanligt att killar och tjejer svarat att det främst är skolan som ger livet mening, däremot är det vanligare att killar svart att det främst är fritiden som mest ger livet mening.

3.3 Högstadiet

Frågan är då hur det ser ut i högstadiet. Här är underlaget mycket bredare – sammantaget finns det data från sexton olika kommuner.

Tabell 4.a. Högstadiet. Vad ger livet mest mening? Andelar (%) efter kön, stadium och kommun/ undersökningsår

Kommun/ undersökningsår	Kön	Vad ger främst livet mening skola eller fritid?							Sign. nivå
		Främst skola	Båda skola mest	Båda lika	Båda fritid mest	Främst fritid	Skolan främst	Fritid främst	
Askersund, 2019	K	2	7	14	42	36	8	78	
	Tj	4	6	18	36	37	9	73	
Eskilstuna, 2019/20	K	4	13	22	24	35	12	59	*
	Tj	7	13	22	25	33	20	58	
Haninge, 2016/17	K	3	18	24	24	31	21	55	
	Tj	3	17	25	25	30	20	54	
Heby, 2018	K	1	10	20	29	40	11	69	
	Tj	2	9	17	31	41	11	72	
Helsingborg, 2018	K	3	16	24	26	31	19	57	(*)
	Tj	3	17	26	31	24	19	55	
Huddinge, 2015	K	4	17	22	29	30	20	58	***
	Tj	4	17	32	31	17	20	48	
Jönköping, 2018	K	4	12	18	29	37	16	66	(***)
	TJ	3	10	27	33	27	13	60	
Kalmar, 2013	K	3	12	22	31	32	15	62	
	Tj	3	8	28	34	28	10	62	
Knivsta, 2019	K	2	7	19	38	35	8	73	
	Tj	1	7	23	39	31	8	70	
Lidingö, 2019	K	2	9	19	35	35	11	70	*
	Tj	1	7	25	44	23	8	68	
Nacka, 2016/17	K	3	14	14	33	20	17	53	
	Tj	3	12	12	34	22	15	57	
Stockholm, 2013/14	K	3	13	25	30	29	16	59	*
	Tj	3	11	31	33	22	14	56	
Sävsjö, 2018	K	1	6	14	44	34	7	79	**
	Tj	3	14	26	40	17	17	57	
Täby, 2018	K	2	12	21	36	30	13	66	**
	Tj	2	10	35	34	20	11	54	
Vallentuna, 2019	K	0	7	24	33	35	8	68	
	Tj	1	8	29	34	29	9	62	
Värmdö, 2018	K	2	10	19	37	34	11	71	
	Tj	1	8	25	37	29	9	66	
Median	K	3	12	21	32	34	13	66	
	Tj	3	10	26	34	28	12	59	
Minimum	K	0	6	14	24	20	7	53	
	Tj	1	6	12	25	17	8	48	
Maximum	K	4	18	25	44	40	21	79	
	Tj	7	17	35	44	41	20	73	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. K=Killar; Tj=Tjejer.# Låga värden markeras med gult, höga med blått.

Vi får här samma mönster som i mellanstadiet, d v s att ungdomar genomgående uppger att det främst är fritiden som ger livet mening. Det är ungefär lika vanligt att tjejer och killar tycker att skolan ger mest mening, medan det är något vanligare att killar tycker att det är fritiden.

3.4 Gymnasiet

Hur ser det då ut i gymnasiet?

Tabell 4.c. Gymnasiet. Vad ger livet mest mening? Andelar (%) efter kön, stadium och kommun/ undersökningsår. (#).

Kommun/ undersökningsår	Kön	Vad ger främst livet mening skola eller fritid?							Sign. nivå
		Främst skola	Båda skola mest	Båda lika	Båda fritid mest	Främst fritid	Skolan främst	Fritid främst	
Falkenberg, 2015	K	7	4	23	40	33	5	73	
	Tj	1	5	22	42	30	6	72	
Haninge, 2016/17	K	4	10	16	25	46	14	71	(***)
	Tj	2	10	24	31	34	11	65	
Helsingborg, 2018	K	6	14	25	28	28	19	56	(**)
	Tj	2	15	34	29	20	17	49	
Huddinge, 2015	K	2	12	18	30	38	14	68	***
	Tj	4	15	29	31	22	18	53	
Jönköping, 2018	K	2	10	20	32	36	12	68	
	Tj	2	9	26	39	25	11	64	
Lidingö, 2019	K	2	7	17	33	42	9	75	
	Tj	2	5	20	48	26	6	73	
Stockholm. 2013/14	K	3	13	25	30	29	16	59	*
	Tj	3	11	31	33	22	14	56	
Täby, 2019	K	2	7	18	41	33	9	74	*
	Tj	1	7	25	43	24	8	67	
Median	K	3	10	19	31	35	13	70	
	Tj	2	10	26	36	25	11	65	
Minimum	K	2	4	16	25	28	5	56	
	Tj	1	5	20	29	20	6	49	
Maximum	K	7	14	25	41	46	19	75	
	Tj	4	15	34	48	34	18	73	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 K=Killar; Tj=Tjejer.. # Låga värden markeras med gult, höga med blått.

Liksom på de båda övriga stadierna gäller genomgående att ungdomarna uppger att det i främst är fritiden som ger livet mening. Könsskillnaderna ser också ut på samma sätt – ungefär lika vanligt att tjejer och killar uppger att det är skolan som främst ger livet mening, fler killar som tycker att det är fritiden.

3.5 Sammanfattning

Ungefär hälften eller fler - bland mellanstadietjejer dock endast cirka 40 % - uppger att det i första hand är fritiden som ger livet mening. Ungefär 20-30 procent har valt det extrema alternativet "Det är främst fritiden som ger mening åt livet". Det är mycket tydligt att fritiden spelar en viktig roll för barn/ungdomar. Åldersskillnaderna är något olika bland killar och tjejer. Bland killar ökar andelen från mellanstadiet till gymnasiet med störst ökning från mellan- till högstadiet. Bland tjejer tycks det i första hand handla om en ökning från mellan- till högstadiet, sedan förändras andelen lite.

Sammantaget kan vi konstatera att det är en begränsad grupp som anger att det i första hand är skolan som ger livet mening. Här finns ingen skillnad mellan tjejer och killar men en åldersskillnad. Fler i mellanstadiet – cirka 20 procent – tycker att det är skolan som främst ger livet mening än i de båda högre stadierna – omkring 10 procent. Andelen som tycker att det främst är fritiden som ger livet mening är avsevärt större och detta är något fler bland killarna som anser.

4. Skola eller fritid - förändringar över tid

4.1 Inledning

En intressant fråga är om det skett förändringar av attityderna över tid. Bland de undersökningar som *Ung livsstil* medverkat i har frågan kring vad som ger livet mening funnits med i flera fall där upprepade studier genomförts i samma kommun vid flera tillfällen. Sammantaget finns sådana undersökningar från 1998 och framåt men i flera fall handlar det endast om de senaste åren.

I tabellerna 5.a-c presenteras andelen som angett att det i första hand är skolan respektive fritiden som ger livet mening efter kön och skolstadium. Vilka kommuner som ingår framgår av tabellerna som ordnats så att kommunerna presenteras utifrån när den tidigaste undersökningen genomfördes.

5.2 Mellanstadiet

Vi börjar med att studera hur det ser ut i mellanstadiet där dock materialet är mycket begränsat, här finns endast uppgifter för Helsingborg och Jönköping åren 2015 och 2018.

Tabell 5.a. Mellanstadiet. Vad ger livet mest mening? Andel (%) som sätter skola respektive fritid i första hand samt andel (%) som anger att det huvudsakligen är fritiden efter kön, stadium och kommun/ undersökningsår.

Kommun /undersökningsår	Skola mest	Killar Fritid mest	Främst fritid	Skola mest	Tjejer Fritid mest	Främst fritid
Helsingborg, 2015	38	31	14	39	25	7
Helsingborg, 2018	23	50	22	24	39	14
Jönköping, 2015	19	48	17	20	34	5
Jönköping, 2018	18	52	25	18	45	16

I mellanstadiet tycks utvecklingen från 2015 till 2018 i Helsingborg tydligt ha gått mot en nedtoning av skolans betydelse och ökning av fritidens betydelse mellan de båda åren. Även i Jönköping har andelen som sätter fritiden i första hand ha ökat men förändringarna är här mindre. Andelen som sätter skolan i första hand har endast förändrats obetydligt.

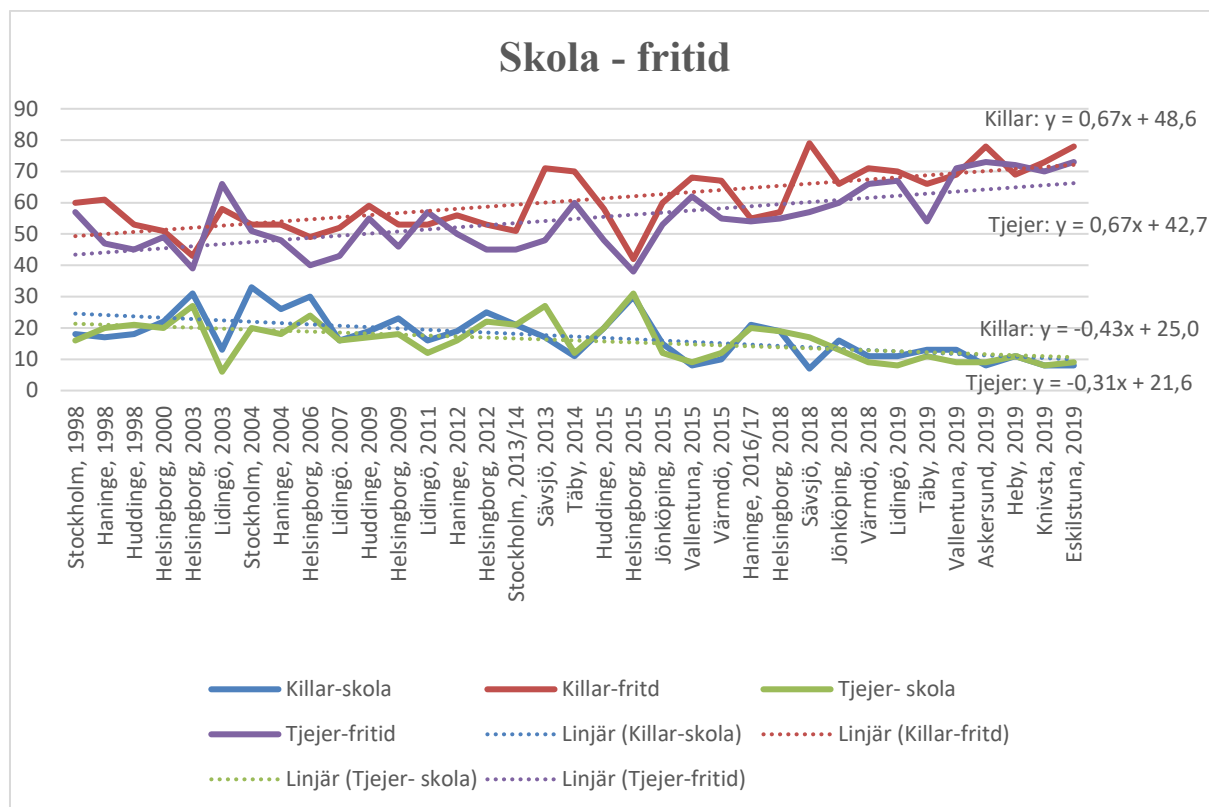
4.3 Högstadiet

Frågan är hur det ser ut i högstadiet. Här finns undersökningar från flera kommuner som sammantaget täcker ett tidsspänn från 1998 och framåt. För att få en översiktlig bild av förändringar presenteras en figur som kopplar samman andelen som anger att det främst är skolan respektive fritiden som ger livet mening från de olika enskilda undersökningarna med undersökningsåret, från 1998 och framåt²³.

I figur 1, där dessa resultat presenteras, redovisas även trendlinjer samt resultat från linjära regressionsanalyser Dessa analyser utgår från modellen $y = \beta x + \alpha$, där α anger en skattning av andelen vid den tidigaste tidpunkten och β är en skattning av den årliga förändringen i andel procentenheter. Om vi t ex ser till hur många bland killarna som uppgett att det främst är fritiden som ger livet mening blir $\beta = 0,67$ – andelen som tycker detta har i genomsnitt ökat med två

²³ Vid tolkningen är det viktigt att ha i minnet att kommunsammansättningen skiljer sig mellan olika tidsperioder – variationer över tiden kan till viss del bero på detta. Trots detta har vi föreställningen att det knappast finns så framträdande skillnader att detta skulle leda till en felaktig bild av det övergripande mönstret.

tredjedelars procentenheter per år – och $\alpha = 48,6$ – skattningen för 1998 ligger alltså strax under 50 %. Om vi räknar om detta till hela tidsperioden – 22 år – pekar resultaten mot att andelen killar som anser att det främst är fritiden som ger livet mening ökat under perioden med nästan 15 procentenheter – från knappt hälften i början (1998) till nästan 65 % i slutet (2019). Låt oss se närmare på hur det ser ut i övrigt.

Figur 1. Högstadium. Andel (%) som anger att det i första hand är skolan respektive fritiden som ger livet mening efter kön och undersökningsår.

Resultaten pekar mot att det blivit färre som tycket att det främst är skolan som ger livet mening både bland killar och tjejer. För killar har denna andel minskat med 0,43 procentenheter årligen motsvarande i genomsnitt under hela tidsperioden (22 år) en nedgång med nästan tio procentenheter, från 25 % till 15 %. Även bland tjejer är det allt färre som tycker att det är skolan som främst ger livet mening, men nedgången är något lägre – i genomsnitt 0,31 procentenheter årligen. Detta innebär att det under den studerade tidsperioden skett en nedgång från strax över 20 % med nästan 7 procentenheter till ungefär 15 %.

Mot detta skall ställas att det är allt fler som tycker att det främst är fritiden som ger livet mening. I detta fall tycks förändringarna vara likartade bland killar och tjejer. Ser vi till hela tidsperioden tycks andelen bland killarna ökar från kring 50 procent i början av perioden till kring 65 % i slutet, bland tjejer från något över 40 % i början till kring 55 % i slutet.

Som redan påpekats skiljer sig kommunsammansättningen mellan olika tidsperioder, något som kan inverka på resultaten. I flera av kommunerna har upprepade studier genomförts, vilket ger en möjlighet att se på utvecklingen i specifika kommuner. I tabell 5b ser vi närmar på hur det ser ut i dessa kommuner. Av speciellt intresse är det att se närmare på om vi finner kommuner där mönstret skiljer sig markant från det generella mönstret.

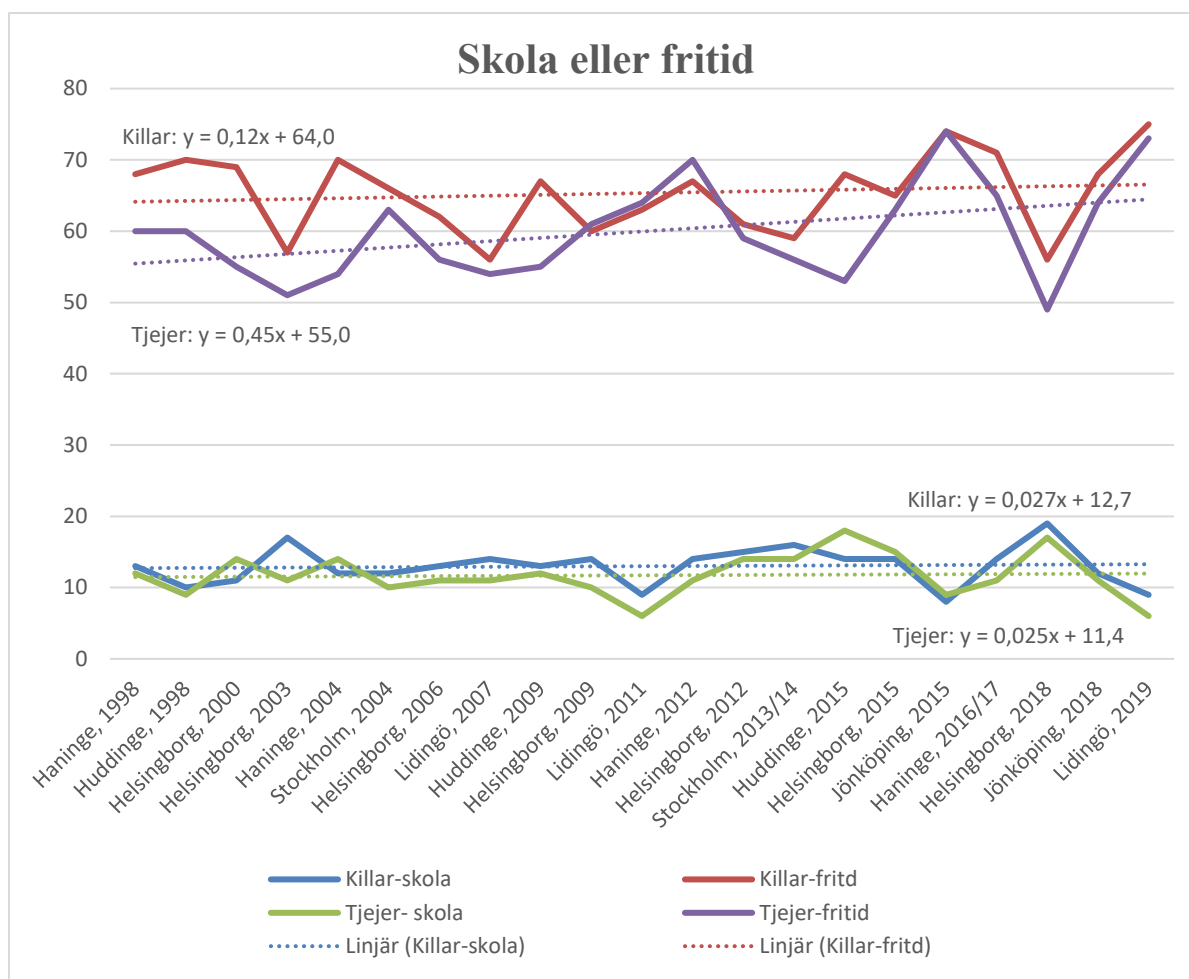
Tabell 5.b. Högstadiet. Vad ger livet mest mening? Andel (%) som sätter skola respektive fritid i första hand samt andel (%) som anger att det huvudsakligen är fritiden efter kön, stadium och kommun/ undersökningsår.

Kommun /undersökningsår	Skola mest	Killar Fritid mest	Främst fritid	Skola mest	Tjejer Fritid mest	Främst fritid
Stockholm, 1998	18	60	30	16	57	24
Stockholm, 2004	33	53	25	20	51	20
Stockholm, 2013/14	21	51	20	21	45	16
Haninge, 1998	17	61	26	20	47	13
Haninge, 2004	26	53	26	18	48	21
Haninge, 2012	19	56	31	16	50	20
Haninge, 2016/17	21	55	31	20	54	30
Huddinge, 1998	18	53	23	21	45	14
Huddinge, 2009	19	59	34	17	55	19
Huddinge, 2015	20	58	30	20	48	17
Helsingborg, 2000	22	51	28	20	49	18
Helsingborg, 2003	31	43	18	27	39	14
Helsingborg, 2006	30	49	25	24	40	14
Helsingborg, 2009	23	53	31	18	46	20
Helsingborg, 2012	25	53	26	22	45	16
Helsingborg, 2015	30	42	17	31	38	15
Helsingborg, 2018	19	57	31	19	55	24
Lidingö, 2003	13	58	32	6	66	29
Lidingö, 2007	16	52	18	16	43	13
Lidingö, 2011	16	53	21	12	57	19
Lidingö, 2019	11	70	35	8	67	23
Sävsjö, 2013	17	71	48	27	48	27
Sävsjö, 2018	7	79	34	17	57	17
Jönköping, 2015	15	60	23	12	53	17
Jönköping, 2018	16	66	37	13	60	27
Täby, 2014	11	70	40	12	60	21
Täby, 2019	13	66	30	11	54	20
Vallentuna, 2015	8	68	35	9	62	29
Vallentuna, 2019	13	69	37	9	71	37
Värmdö, 2015	10	67	33	12	55	21
Värmdö, 2018	11	71	34	9	66	29

Ett genomgående mönster är att det är klart fler av ungdomarna – oberoende av kommun eller kön – som uppger att det främst är fritiden som ger livet mening än att det är skolan. Utifrån detta perspektiv är resultaten mycket stabila. Om vi börjar med att se till hur många det är som anser att det främst är skolan som ger livet mening finns i några fall vissa indikationer mot att denna skulle ha ökat något. Speciellt tycks detta gälla bland tjejer i Stockholm (från 1998 till 2013/14) samt bland killar i Vallentuna (från 2015 till 2019). I övrigt pekar dock resultaten mot att denna andel har minskat eller i varje fall inte ökat märkbart. I Stockholm finns också indikationer på att andelen som sätter fritiden främst ha minskat från 1998. Ser man till de senare studierna (från 2004 och 2013/14) tyder dock knappast resultaten på att utvecklingen i Stockholm skulle skilja sig markant från de allmänna tendenserna som vi noterat tidigare.

4.4 Gymnasiet

Även här finns undersökningar från flera kommuner som sammantaget täcker ett tidsspänn från 1998 och framåt. Vi börjar liksom i högstadiet med att undersöka hur den allmänna trenden ser ut om vi utgår från resultaten från alla de enskilda studierna.

Figur 2. Gymnasiet. Andel (%) som anger att det i första hand är skolan respektive fritiden som ger livet mening efter kön och undersökningsår.

Låt oss börja med att se till utvecklingen när det gäller hur många som tycker att det främst är skolan som ger livet mening. Både bland killar och tjejer tyder regressionsanalyserna mot att förändringen är mycket liten under den aktuella tidsperioden. Ser vi till skattningarna skulle det möjligen kunna handla om att denna andel ökat med knappt en procentenhet under den aktuella perioden.

Däremot finns klara tecken på att andelen som anger att det främst är fritiden som ger livet mening i genomsnitt ha ökat, speciellt framträdande bland tjejer. Bland killar skattas den genomsnittliga ökningen till 0.12 procentenheter motsvarande ungefär två och en halv procentenhet under hela tidsperioden. Totalt innebär detta en begränsad ökning från cirka 65 % år 1998 till ungefär två tredjedelar vid 2019. Bland tjejer är ökningen större – för hela tidsperioden uppskattas den till cirka 10 procentenheter – från 55 % till 65 %. Detta innebär också att skillnaden mellan killar och tjejer minskat tydligt under periodens gång. Kring tvåtusentalets början var det betydligt vanligare att killar tyckte att det främst var fritiden som gav livet mening, när vi kommer till 2019 är skillnaden mellan killar och tjejer ganska liten.

Hur ser det då ut i kommuner där det finns upprepade undersökningar? Uppgifter för dessa fall presenteras i tabell 5.c.

Tabell 5.c. Gymnasiet. Vad ger livet mest mening? Andel (%) som sätter skola respektive fritid i första hand samt andel (%) som anger att det huvudsakligen är fritiden efter kön, stadium och kommun/ undersökningsår.

Kommun /undersökningsår	Skola mest	Killar Fritid mest	Främst fritid	Skola mest	Tjejer Fritid mest	Främst fritid
Haninge, 1998	13	68	33	12	60	20
Haninge, 2004	12	70	40	14	54	18
Haninge, 2012	14	67	44	11	70	29
Haninge, 2016/17	14	71	46	11	65	34
Huddinge, 1998	10	70	33	9	60	20
Huddinge, 2009	13	67	34	12	55	21
Huddinge, 2015	14	68	38	18	53	22
Helsingborg, 2000	11	69	36	14	55	18
Helsingborg, 2003	17	57	24	11	51	14
Helsingborg, 2006	13	62	33	11	56	21
Helsingborg, 2009	14	60	31	10	61	24
Helsingborg, 2012	15	61	31	14	59	24
Helsingborg, 2015	14	65	42	15	63	33
Helsingborg, 2018	19	56	28	17	49	20
Jönköping, 2015	8	74	43	9	74	39
Jönköping, 2018	12	68	36	11	64	25
Lidingö, 2007	14	56	19	11	54	14
Lidingö, 2011	9	63	24	6	64	19
Lidingö, 2019	9	75	42	6	73	26
Stockholm, 2004	12	66	33	10	63	25
Stockholm, 2013/14	16	59	29	14	56	22
Täby, 2014	9	67	36	7	64	23
Täby, 2019	9	74	33	8	67	24

Om vi ser till resultaten från figur 2 pekar – där alla undersökningar ingår – det mot en mycket liten förändring när det gäller hur många av gymnasieeleverna som tycker att det främst är skolan som ger livet mening. När vi går över till en analys av de enskilda kommunerna är bilden mer splittrad. T. ex. har andelen som tycker detta ökat markant bland tjejer i Huddinge. Både bland tjejer och killar har däremot andelen som tycker så minskat tydligt i Lidingö. Sammantaget finns inte några tecken på att det skulle ha skett några mer systematiska förändringar, men bilden varierar avsevärt mellan olika kommuner.

Resultaten varierar även tydligt om vi ser till förändringen när det gäller hur många som anser att det främst är fritiden som ger livet mening. Den övergripande analysen (se figur 2) tydde på att denna andel ökat något bland killar, mer märkbart bland tjejer. Resultaten för de enskilda kommunerna stöder i flera fall detta men det finns två fall där detta mönster tydligt bryts. Både i Stockholm (2004 till 2013) och i Jönköping (2015 till 2018) tycks andelen som tycker att det främst är fritiden som ger livet mening ha minskat.

4. 5 Sammanfattning

Om vi sammanfattar resultaten från alla tre stadierna tyder dessa på att allt fler av barnen och ungdomarna tycker att det främst är fritiden som ger livet mening under perioden 1998 till 2019. Ökningen framstår som speciellt framträdande i mellan- och högstadiet, något lägre i gymnasiet. I detta högre stadium finner vi också tecken på motsatt utveckling i ett par fall.

Om vi ser till hur många det är som tycker att det främst är skolan som ger livet mening tycks andelen som tycker så ha ökat i mellan- och högstadiet, medan det knappast skett någon mer

systematisk förändring i gymnasiet. I gymnasiet finner vi också ett par exempel där förändringarna gått i klart motsatt riktning.

5. Skola eller fritid – hur påverkar social bakgrund?

5.1 Inledning

En analys av skillnader mellan olika grupper kopplade till familjesituation, relation till föräldrar samt socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund ger delvis en ”felaktig” bild av hur den sociala bakgrunden inverkar på barnens/ungdomarnas inställning. Det finns nämligen en klar koppling mellan de olika bakgrundsvariablerna, speciellt mellan socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund. De som har utländsk bakgrund har i genomsnitt lägre socioekonomisk bakgrund.

För att hantera detta och få en mer rättvisande bild av hur barnens/ungdomarnas sociala bakgrund direkt påverkar ställningstagandet görs därför binär logistisk regressionsanalys. I dessa studeras sambandet med varje bakgrundsvariabel efter kontroll för övriga variablers påverkan. Som utfallsvariabler i dessa analyser används andelen som angett att det i första hand är skolan respektive i första hand fritiden som ger livet mening. I bägge fallen används som jämförelsegrupp de som inte instämmer i detta (för skola alla övriga, d v s de som angett att skolan och fritiden betyder lika mycket samt de som tycker att det i första hand är fritiden som ger livet mening). Som förklaringsvariabler ingår i modellen familjetyp, förtroende till föräldrar samt socioekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund.

De fullständiga resultaten från dessa analyser presenteras i tabellerna B.1-3 i bilagan för att inte överbelasta rapporten. Nedan sammanfattas resultaten från dem samt presenteras resultaten för svensk/utländsk bakgrund mer i detalj, eftersom detta är den variabel som nästan enbart påverkar ställningstagandet. Resultaten presenteras i form av oddskvoter med svensk bakgrund som bas (oddskvoten 1.00). En oddskvot överstigande ett (1.00) för de olika grupperna med utländsk bakgrund innebär att det är vanligare med det givna ställnings-tagandet i denna grupp, medan en oddskvot under ett innebär att det är mindre vanligt än bland de som har svensk bakgrund. Oddskvoten anger i sig den relativa sannolikheten (i relation till de som har svensk bakgrund) för att man skall ha den givna inställningen. T. ex. innebär en oddskvot på 2.00 att det är dubbelt så vanligt medan en oddskvot på 0.50 att det endast är hälften så vanligt.

De läsare som är intresserade av hur skillnaderna ser ut mellan olika grupper för de olika bakgrundsvariablerna – vid sidan av svensk/utländsk bakgrund – hänvisas till korstabellerna B.4 (förtroende till föräldrar) och B.5 (socioekonomisk bakgrund) i bilagan. Här är det viktigt att komma ihåg att det handlar om direkta skillnader utan kontroll för inverkan från övriga bakgrundsvariabler.

5.2 Mellanstadiet

I mellanstadiet ingår frågan kring vad som ger livet mening endast i två av de senast genomförda undersökningarna, nämligen i Helsingborg och i Jönköping 2018. Fullständiga resultat från de logistiska regressionsanalyserna redovisas i tabell B.2 i bilagan. Resultat av analyserna visar mycket tydligt att svensk/utländsk bakgrund har en stark inverkan på ställningstagandena. Vi får signifikanta samband i samtliga fall, d. v. s. både bland killar och tjejer när det gäller att man uppger att skolan alternativt fritiden i första hand är det som ger livet mening. Resultaten – i form av oddskvoter redovisas i tabell 6 nedan. Med övriga variabler framträder endast staka signifikanta samband men det bör observeras att i Jönköping har även socioekonomisk bakgrund – utanför svensk/utländsk bakgrund – en inverkan på hur många som anser att det i första hand är skolan som ger livet mening. Detta betonas i högre utsträckning av de som har

lägre socioekonomisk bakgrund. Värdena från studien i Helsingborg tyder också på – även om sambanden inte är signifikanta – att detta skulle gälla i den grupp som har lägst socioekonomisk bakgrund. Detta innebär att skolans betydelse framhävs extra bland de som har lägre socioekonomisk bakgrund både hos barn som har svensk och de som har utländsk bakgrund.

Tabell 6. Mellanstadiet. Skolan respektive fritiden ger i första hand livet mening. Resultat från binär logistisk regression – signifikansnivå, oddskvoter samt förklaringsgrad – efter kön och kommun.

Variabel	Helsingborg, 2018				Jönköping, 2018			
	Skola i första hand		Fritid i första hand		Skola i första hand		Fritid i första hand	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj
Svensk/utländsk bakgr.	***	***	***	***	**	***	**	**
Svensk	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska svag utländsk	0.72	1.55	0.93	0.54*	1.78	1.92	0.95	0.77
Andra gen. Inv.	2.92***	4.17***	0.34***	0.30***	3.92***	9.56***	0.30**	0.24***
Första gen. Inv.	3.60***	3.35***	0.30***	0.31***	2.40	1.83	0.77	0.58

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. K=killar, Tj=Tjejer

Ser vi till oddskvoterna pekar resultaten mot att andra generationens invandrare i något högre utsträckning än första generationens invandrare anser att det är skolan som främst ger livet mening.

5.3 Högstadiet

I högstadiet ingår frågan om vad som ger livet mening i sammanlagt sex av de aktuella, tillräckligt omfattande studierna nämligen i de som gjorts i Eskilstuna, Helsingborg, Jönköping, Haninge, Huddinge och Stockholm.

Liksom i mellanstadiet är det svensk/utländsk bakgrund som främst påverkar ställnings-tagan-dena – signifikanta samband i samtliga fall både när det gäller att man sätter skolan respektive fritiden främst. Vid sidan av detta framträder dock flera samband med förtroende för föräldrar – i tre fall när det gäller att skolan sätts först och sju fall där fritiden sätts först. Alla de tre sambanden med att skolan i första hand ger livet mening finns bland tjejer och pekar mot att tjejer som markerat att de har förtroende för föräldrar i lägre utsträckning anger att det är skolan som ger livet mening. Nästan alla de tio sambanden är kopplade till inställningen att det i första hand är fritiden som ger livet mening (fyra bland killar och fem bland tjejer) visar att ungdomar som inte har förtroende för föräldrar i högre utsträckning tycker att det är fritiden som ger livet mening. Det förefaller alltså vara så att en bra relation till föräldrarna i högstadiet i första hand leder till fritidens roll tonas ned något. Det framträder även fyra signifikanta samband med socioekonomisk bakgrund, två när det gäller betoning av skolans, två för betoning av fritidens betydelse. Resultaten är dock motsägelsefulla och tyder inte på att påverkan skulle gå i någon speciell riktning.

De fullständiga resultaten från de binära logistiska analyserna presenteras i tabellerna B.6 a-c i bilagan. I tabell 7 nedan presenteras resultat - oddskvoterna – kring sambanden med svensk/utländsk bakgrund.

Tabell 7. Högstadiet. Skolan respektive fritiden ger i första hand livet mening. Resultat från binär logistisk regression – signifikansnivå, oddskvoter samt förklaringsgrad – efter kön och kommun.

Variabel	Helsingborg, 2018				Jönköping, 2018			
	Skola i första hand		Fritid i första hand		Skola i första hand		Fritid i första hand	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj
Svensk/utländsk bakgr.	***	**	***	***	***	***	***	***
Svensk	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Svag inv. bakgrund	0.59	0.81	0.76	1.09	2.26*	1.30	0.64	0.64
Andra gen. Inv.	3.04***	1.74+	0.31***	0.42**	4.83***	5.03***	0.24***	0.27***
Första gen. Inv.	3.00***	3.05***	0.34***	0.37***	4.45**	3.15**	0.22***	0.17***
Variabel	Haninge, 2015/17				Huddinge, 2015			
	Skola i första hand		Fritid i första hand		Skola i första hand		Fritid i första hand	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj
Svensk/utländsk bakgr.	***	***	**	***	***	***	***	***
Svensk	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Svag inv. bakgrund	1.67	2.36*	0.77	0.55*	1.36	1.92*	0.80	0.80
Andra gen. Inv.	3.17*	2.56*	0.46*	0.21***	3.73***	5.45***	0.36***	0.38***
Första gen. Inv.	9.78***	13.1***	0.24**	0.08***	2.27*	6.46***	0.45*	0.30***
Variabel	Stockholm, 2013/14				Eskilstuna, 2019/20			
	Skola i första hand		Fritid i första hand		Skola i första hand		Fritid i första hand	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj
Svensk/utländsk bakgr.	***	***	***	***	***	***	***	***
Svensk	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Svag inv. bakgrund	1.90**	1.85*	0.56**	0.76	1.49	0.82	0.83	1.07
Andra gen. Inv.	3.70***	4.72***	0.21***	0.24***	3.97***	3.14***	0.41**	0.43**
Första gen. Inv.	3.36***	4.01***	0.26***	0.34***	8,38***	5.89***	0.21***	0.25***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. K=Killar; Tj=Tjejer.

Ser vi till vilka som sätter skolan främst tycks det inte finnas någon mer systematisk skillnad mellan andra och första generationens invandrare – ibland betonas det mer av andra generationens invandrare, ibland mer av första generationens. Om vi däremot ser till de som sätter fritiden främst finns bland tjejer en klar tendens till att detta är mindre viktigt för första generationens invandrare än för andra. Självklart är det här viktigt att komma ihåg att fritiden är mindre viktigt för bägge dessa grupper än bland tjejer som har svensk bakgrund.

5.4 Gymnasiet

Liksom i de övriga två stadierna är det främst svensk/utländsk bakgrund som påverkar ungdomarnas ställningstaganden. Resultaten när det gäller dessa samband presenteras i tabell 8. Fullständiga resultat från de binära logistiska regressionsanalyserna redovisas i tabellerna B 3.a-c i bilagan. Med bakgrundsvariabeln familjetyp framträder inga signifikanta samband medan det framkommer fem signifikanta samband med förtroende för föräldrar. Två av dessa – båda för tjejer – gäller om man främst tycker det är skolan som ger livet mening. Här gäller att ungdomar som inte angett att de har förtroende för föräldrar anger att det är skolan som ger livet mening. De övriga tre signifikanta sambanden – ett bland killar och två bland tjejer – ger en motsatt bild, nämligen att det främst är fritiden som ger livet mening. Bilden är alltså motsägelsefull i detta fall.

Tabell 8. Gymnasiet. Skolan respektive fritiden ger i första hand livet mening. Resultat från binär logistisk regression – signifikansnivå, oddskvoter samt förklaringsgrad – efter kön och kommun.

Variabel	Helsingborg, 2018				Jönköping, 2018			
	Skola i första hand		Fritid i första hand		Skola i första hand		Fritid i första hand	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj
Svensk/utländsk bakgr.	**	+	**	***	***	***	***	***
Svensk	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Svag inv. bakgrund	2.14*	1.05	0.80	1.13	0.97	2.41*	0.50+	0.69
Andra gen. Inv.	3.21**	1.96+	0.43*	0.35**	3.61**	2.56**	0.30***	0.44**
Första gen. Inv.	3.19**	2.77*	0.34**	0.30**	5.52***	5.86***	0.11***	0.23***
Variabel	Haninge, 2016/17				Huddinge, 2015			
	Skola i första hand		Fritid i första hand		Skola i första hand		Fritid i första hand	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj
Svensk/utländsk bakgr.	**	***	***	**	***	***	***	***
Svensk	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Svag inv. bakgrund	2.36	3.09+	0.29**	0.48+	1.56	5.05***	0.59*	0.58+
Andra gen. Inv.	3.30*	3.92*	0.34**	0.23**	3.76***	4.90***	0.36***	0.45**
Första gen. Inv.	4.91**	4.31*	0.25***	0.22**	5.25***	12.1***	0.26***	0.28***
Variabel	Stockholm, 2013/14							
	Skola i första hand		Fritid i första hand					
	K	Tj	K	Tj				
Svensk/utländsk bakgr.	***	***	**	***				
Svensk	1.00	1.00	1.00	1.00				
Svag inv. bakgrund	2.39*	2.31**	0.63+	0.71+				
Andra gen. Inv.	5.14***	4.79***	0.44**	0.44***				
Första gen. Inv.	5.79***	6.02***	0.31**	0.27***				

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

I gymnasiet ser vi en mycket tydlig tendens till att första generationens invandrare lägger större vikt vid skolan och mindre vikt vid fritiden än vad andra generationens invandrare gör. Självklart är det viktigt att komma ihåg att bägge grupperna skiljer sig markant från de som har svensk bakgrund. Ungdomar med utländsk bakgrund – oberoende av om de är andra eller första generationens invandrare – ser skolan som mer viktig och fritiden som mindre viktig än vad de som har svensk bakgrund gör. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att fritiden även bland ungdomar med utländsk bakgrund oftast är viktigare än skolan.

5.5 Skillnader mellan de som har svensk och de som har utländsk bakgrund

Det finns en lång rad fakta som anger att skolsituationen ser olika ut för de som har utländsk bakgrund än för de som har svensk. I massmedia tar man ofta upp att situationen är mer problematisk i skolor som ligger i invandratäta områden. Man tar också upp att det finns en klar segregation till exempel när det gäller behöriga lärare. Genomsnittsbetygen är också ofta lägre i sådana skolor och t ex andelen elever i högstadiet som når gymnasiebehörighet är också lägre. Det är därför naturligt att ställa sig frågan om barn/ungdomar med utländsk bakgrund har en annorlunda syn på om det är skolan eller fritiden som i första hand ger livet mening. Resultaten ovan har ju visat att svensk/utländsk bakgrund är den faktor som främst påverkar om barn och ungdomar tycker att det i första hand är skolan eller fritiden som ger livet mening.

För att ge en mer konkret bild av skillnaderna mellan de som har svensk och de som har utländsk bakgrund presenteras i tabell 9 jämförelser mellan de som har svensk och de som har utländsk

bakgrund. Självklart är det viktigt att observera att vi i dessa analyser inte kontrollerar för socioekonomisk bakgrund. Resultaten från de logistiska regressionerna tydde dock på att socioekonomisk bakgrund hade en mycket begränsad påverkan på ställningstagandena. Därför är det rimligt att utgå från att korstabellerna nedan ger en relativt relevant bild av skillnaderna mellan de som har svensk och de som har utländsk bakgrund.

Tabell 9. Andel (%) som uppger att skolan främst ger livet mening efter kön, svensk/utländsk bakgrund samt kommun/undersökningsår. (#).

Kommun/år	Killar				Tjejer			
	Svensk	Ganska svag utländsk	Andra gen. inv	Första gen. inv.	Svensk	Ganska svag utländsk	Andra gen. inv	Första gen. inv.
<i>Mellanstadiet</i>								
Helsingborg, 2018	17	12	37	45	16	21	43	41
Jönköping, 2018	12	9	38	44	12	20	53	27
<i>Median</i>	15	11	38	45	14	21	48	34
<i>Min</i>	12	9	37	44	12	20	43	27
<i>Max</i>	17	12	38	45	16	21	58	41
<i>Högstadiet</i>								
Eskilstuna, 2019	9	13	27	42	12	10	30	52
Helsingborg, 2018	11	18	30	34	15	12	24	40
Jönköping, 2018	10	20	35	36	8	11	32	25
Stockholm, 2013/14	13	21	35	33	10	17	40	37
Haninge, 2016/17	15	21	27	53	11	23	23	52
Huddinge, 2015	13	19	38	34	10	18	37	41
Täby, 2018	11	14	27	25	9	11	25	24
<i>Median</i>	11	19	30	34	10	12	30	40
<i>Min</i>	9	13	27	25	8	10	23	24
<i>Max</i>	15	21	38	53	15	23	40	52
<i>Gymnasiet</i>								
Helsingborg, 2018	12	25	29	37	12	13	26	34
Jönköping, 2018	6	7	24	37	6	14	16	34
Stockholm, 2013/14	8	17	32	37	7	14	27	30
Haninge, 2016/17	15	11	13	20	0	5	12	28
Huddinge, 2015	7	10	23	33	5	21	23	41
Täby, 2019	8	8	6	28	7	5	23	25
<i>Median</i>	8	11	24	35	7	14	23	32
<i>Min</i>	6	7	6	20	0	5	12	25
<i>Max</i>	15	25	32	37	12	21	27	41

Låga värde markeras med gult, Höga värden med blått.

Om vi ser till genomsnittet (medianerna) kan vi notera att allt färre – oberoende av kön eller svensk/utländsk bakgrund – med ökad ålder anger att det i första hand är skolan som ger livet mening.

Allmänt gäller att skillnaden mellan de som har tydlig utländsk bakgrund och de som har svensk är stora. Det handlar ofta om att det är tre till fyra så många bland de som har utländsk bakgrund som anger att det i första hand är skolan som ger livet mening. Det finns en tendens till att första generationens invandrare i något högre utsträckning tycker så. Däremot tycks könsskillnaderna se relativt likartade ut i olika grupper.

Hur är det då när vi ser till hur många som tycker att det i första hand är fritiden som ger livet mening? Resultaten från de logiska regressionerna visar ju att barn/ungdomar med svensk bakgrund oftare anser detta.

Tabell 10. Andel (%) som uppger att fritiden främst ger livet mening efter kön, svensk-/utländsk bakgrund samt kommun/undersökningsår.

Kommun/år	Killar				Tjejer			
	Svensk	Ganska svag ut-ländsk	Andra gen. inv	Första gen. inv.	Svensk	Ganska svag ut-ländsk	Andra gen. inv	Första gen. inv.
<i>Mellanstadiet</i>								
Helsingborg, 2018	59	58	31	30	48	37	23	21
Jönköping, 2018	57	53	26	38	50	44	20	36
<i>Median</i>	58	56	29	34	49	41	22	29
<i>Min</i>	57	53	26	30	48	37	20	21
<i>Max</i>	59	58	31	38	50	44	23	36
<i>Högstadiet</i>								
Eskilstuna, 2019	70	68	50	32	67	68	50	32
Helsingborg, 2018	66	61	39	38	60	64	40	34
Jönköping, 2018	74	64	41	39	69	56	39	32
Stockholm, 2013/14	65	52	28	33	57	49	24	29
Haninge, 2016/17	61	56	47	31	68	55	35	21
Huddinge, 2015	65	60	39	42	57	52	33	28
Täby, 2018	68	65	55	41	57	58	33	24
<i>Median</i>	66	61	41	38	60	56	35	29
<i>Min</i>	61	52	28	31	57	49	24	21
<i>Max</i>	74	68	55	42	69	68	20	34
<i>Gymnasiet</i>								
Helsingborg, 2018	64	56	46	33	56	60	32	28
Jönköping, 2018	78	66	50	27	70	62	51	33
Stockholm, 2013/14	68	57	46	35	64	56	40	32
Haninge, 2016/17	70	71	77	62	89	75	58	46
Huddinge, 2015	79	68	54	45	68	55	43	30
Täby, 2018	76	78	61	52	69	65	50	50
<i>Median</i>	73	67	52	40	69	61	47	33
<i>Min</i>	64	56	46	27	56	55	32	28
<i>Max</i>	79	78	77	62	89	75	58	50

Barn och ungdomar med utländsk bakgrund anger genomgående – i varje fall om vi ser till genomsnittet (medianerna) – i lägre utsträckning att det i första hand är fritiden som ger livet mening. Oberoende av svensk/utländsk bakgrund gäller att detta är något som fler killar än tjejer anser men skillnaden är knappast dramatisk och tycks snarast minska med ökad ålder. Om vi ser till de som har svensk bakgrund ökar andelen som tycker att det främst är fritiden som ger livet mening, med ökad ålder – både bland killar och tjejer. Detta gäller även bland andra generationens invandrare men hos dessa är ökningen större, vilket innebär att skillnaderna mot de som har svensk bakgrund minskar med ökad ålder. Ser vi däremot till första generationens invandrare tycks förändringen med ökad ålder vara relativt begränsad. Detta leder till att första generationens invandrare skiljer ut sig alltmer från övriga ungdomar med ökad ålder.

Eftersom fritiden är så viktig för de flesta ungdomar kan det vara av intresse att se lite närmare på hur många som valt det mest extrema alternativet – det är främst fritiden som ger livet mening. Här kan man tänka sig ett starkare avståndstagande mot skolan. Resultaten presenteras i tabell 11.

Tabell 11. Andel (%) som uppger att endast fritiden ger livet mening efter kön, svensk/utländsk bakgrund samt kommun/undersökningsår.

Kommun/år	Killar				Tjejer			
	Svensk	Ganska svag ut-ländsk	Andra gen. inv	Första gen. inv.	Svensk	Ganska svag ut-ländsk	Andra gen. inv	Första gen. inv.
<i>Mellanstadiet</i>								
Helsingborg, 2018	26	26	17	17	18	13	6	6
Jönköping, 2018	29	23	4	19	17	17	7	18
<i>Median</i>	28	25	11	18	18	15	7	12
<i>Min</i>	26	23	4	17	17	13	6	6
<i>Max</i>	29	26	17	19	18	17	7	18
<i>Högstadiet</i>								
Eskilstuna, 2019								
Helsingborg, 2018	37	42	14	17	23	35	19	8
Jönköping, 2018	41	44	22	16	29	26	23	19
Stockholm, 2013/14	26	22	9	11	19	19	8	13
Haninge, 2016/17	34	29	29	16	40	24	10	21
Huddinge, 2015	34	29	21	19	19	26	22	19
Täby, 2018	32	31	23	18	19	30	8	0
<i>Median</i>	34	30	22	17	21	26	15	16
<i>Min</i>	26	22	9	11	19	19	8	0
<i>Max</i>	41	44	29	19	40	35	23	21
<i>Gymnasiet</i>								
Helsingborg, 2018	32	31	21	12	22	27	13	16
Jönköping, 2018	42	27	28	12	29	20	21	8
Stockholm, 2013/14	36	28	19	11	26	20	18	10
Haninge, 2016/17	56	41	30	27	38	27	35	21
Huddinge, 2015	47	37	23	24	26	28	22	6
Täby, 2018	33	38	39	23	25	25	14	15
<i>Median</i>	39	34	26	18	26	26	20	13
<i>Min</i>	32	27	19	11	22	20	13	6
<i>Max</i>	56	41	39	27	38	28	35	21

Allmänt är det kring en tredjedel bland killarna, bland tjejerna ungefär en fjärdedel eller färre som uppger att det främst är fritiden som ger livet mening. Om vi ser till skillnaden mellan de som har svensk respektive utländsk bakgrund tycks skillnaderna se likartade ut som när vi ser till det mindre extrema svarsalternativet att det främst är fritiden för andra generationens invandrarkillar. I övrigt tycks dock skillnaderna relativt sett var något mindre. Ser vi till könsskillnaderna är dessa större bland de som har svensk bakgrund än de som har utländsk.

5.6 Typ av boendeområde

Vi har ovan studerat samband med socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund: Dessa båda variabler ger också en bild av boendeområdets sociala struktur. En fråga är om själva stadsdelen – speciellt i de kommuner där boendet är speciellt segregat – kan ha en egen påverkan på barnens/ungdomarnas ställningstagande. Med detta menas en skillnad som inte kan återföras till olikheter beroende på socioekonomisk och svensk/utländsk bakgrund. En sådan påverkan kan finnas, t. ex. skulle en viss inställning kunna förstärkas ytterligare via kontakter med klasskamrater eller allmänna attityden bland de boende²⁴.

För att studera detta närmare har vi valt att analysera resultat från Stockholms och Eskilstuna högstudier, där antalet svarande är stort. Motivet till valet av Stockholm är att vi här har ett

²⁴ Mikael Palme i Jönsson, 1993.

omfattande urval från sammanlagt åtta stadsdelar med olika social struktur²⁵. Detta gör det möjligt att närmare analysera skillnader mellan olika stadsdelar med ett tillfredställande antal observationer i varje. Ett annat motiv är att det tveklöst finns en klar segregation mellan olika stadsdelar.

Vilka skillnader finns allmänt mellan de olika stadsdelarna? Observera att vi i tabell 12 inte har kontrollerat för olikheter när det gäller ungdomarnas sociala bakgrund.

Tabell 12. Stockholm, 2013/14, högstadiet. Skolan respektive fritiden ger i första hand livet mening. Andel (%) efter kön och stadsdel.

	Skola i första hand		Fritid i första hand	
Stadsdel	K	Tj	K	Tj
Bromma	15	8	63	58
Enskede	17	21	61	43
Farsta	21	17	48	44
Norrmalm	18	10	57	57
Rinkeby/Kista	26	39	37	30
Skärholmen	34	40	41	31
Spånga/Tensta	32	26	34	41
Östermalm	17	16	49	51
Sign. nivå	*	**	***	***

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Resultaten visar att det finns signifikanta skillnader mellan de olika stadsdelarna både när det gäller hur många som anser att det i första hand är skolan och hur många som tycker det i första hand är fritiden som ger livet mening. Dessa skillnader framträder både bland killar och tjejer. De stadsdelar som främst skiljer ut sig om vi ser till de samlade resultaten är Skärholmen, Rinkeby/Kista och Spånga/Tensta. Både bland killar och tjejer har vi här en hög andel som uppger att det är skolan och en låg andel som anger att det är fritiden som i första hand ger livet mening. Bilden är också relativt enhetlig. Vad som allmänt gäller för dessa stadsdelar är att andelen ungdomar med utländsk bakgrund är hög och att medelinkomsten är lägre.

För att fördjupa analysen av sambanden med boendeområde har vi studerat kopplingen till boendeområdenas socioekonomiska struktur innefattande tre grupper²⁶. Dessa är hög- och låginkomstområden samt en tredje grupp innefattande övriga boendeområden med en socioekonomisk struktur som ligger mellan dessa. En detaljerad beskrivning kring vilka stadsdelar (ibland delar av stadsdelar) i de olika kommunerna som ingår i hög- och låginkomstområdena presenteras i tabell B.1 i bilagan.

I tabell 13 presenteras hur många som tycker att det främst är skolan respektive fritiden som ger livet mening i relation till boendeområdet socioekonomiska struktur uppdelat efter kön, stadium samt kommun.

²⁵ Detta beror på att urvalet i Stockholm utgör ett stratifierat urval från de åtta stadsdelarna, som valts ut så att de skall ge en generell bild av hur det ser ut i Stockholms stad i sin helhet. I **Blomdahl & Elofsson. Jämställd och jämlik!** presenteras detta närmare.

²⁶ **Elofsson/Blomdahl/ Lengheden/Åkesson. Ung livsstil i högstatusområden respektive lågstatusområden.** Mer aktuella data kommer i att redovisas i en kommande rapport.

Tabell 13. Skolan respektive fritiden ger i första hand livet mening. Andel (%) i relation till boendeområdets socioekonomiska struktur efter kön, stadium, kommun och områdestyp.

Kommun/ undersökningsår	Vad ger livet	Boendeområdets socioekonomiska struktur							
		Killar				Tjejer			
	främst mening	Hög-in- komst	Mellan	Låg inkomst	Sign. nivå	Hög inkomst	Mellan	Låg inkomst	Sign. nivå
<i>Mellanstadiet</i>									
Helsingborg, 2018	Skola	19	25	28	*	18	26	31	**
	Fritid	58	45	44	*	42	39	36	**
Jönköping, 2018	Skola	13	17	34	*	10	17	44	***
	Fritid	55	52	34	*	51	46	26	***
<i>Högstadiet</i>									
Haninge, 2016/17	Skola	20	20	26		14	18	32	**
	Fritid	50	57	58		61	56	39	***
Helsingborg, 2018	Skola	18	18	21		20	19	15	
	Fritid	58	58	57		58	55	52	
Huddinge, 2015	Skola	20	17	28	*	14	17	34	***
	Fritid	58	63	47	*	55	53	31	***
Jönköping, 2018	Skola	15	15	25		10	11	33	***
	Fritid	67	67	60		63	61	41	**
Stockholm, 2013/14	Skola	18	18	33	***	14	18	41	***
	Fritid	56	57	31	***	53	46	27	***
Eskilstuna, 2019/20	Skola	16	14	37	***	12	16	45	***
	Fritid	60	66	38	***	68	60	35	***
<i>Gymnasiet</i>									
Haninge, 2016/17	Skola	12	14	17		4	10	29	**
	Fritid	74	71	64		63	70	39	***
Helsingborg, 2018	Skola	17	18	26		16	18	17	
	Fritid	67	58	42	**	46	51	47	
Huddinge, 2015	Skola	10	14	16		10	19	18	
	Fritid	64	68	69		61	54	42	*
Jönköping, 2018	Skola	6	12	23	**	11	9	21	**
	Fritid	77	69	52	**	61	67	44	**

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Den övergripande bilden är mycket tydlig. Barn och ungdomar i låginkomstområden, jämfört med övriga områden, uppger i högre utsträckning att det är skolan som ger livet mening, i mindre utsträckning att det är fritiden. Ser vi till höginkomstområdena och mellangruppen är det klart många fler som tycker att det är fritiden som ge livet mening än att det är skolan. Detta gäller även i de flesta fall i låginkomstområdena men här är skillnaden betydligt mindre och i vissa fall är det till och med något fler som anger att det främst är skolan som ger livet mening. Detta senare gäller i Helsingborgs och Jönköpings mellanstadier, Stockholms och Eskilstunas högstadier samt bland tjejer i Huddinges högstadium.

Skillnaden mellan låginkomstområden och övriga områden är likartade bland killar och tjejer men det finns tecken på att skillnaderna är något större bland tjejer. Detta handlar både om att tjejer i låginkomstområden i högre utsträckning uppger att det främst är skolan som ger livet mening och att de i lägre utsträcker tycker att det är fritiden.

Låginkomstområdena skiljer ut sig både genom att andelen som tycker att det är skolan som ger livet mening är högre men också genom att andelen som tycker att det är fritiden är lägre. En fördjupad analys – med kontroll för social bakgrund – visar att dessa skillnader i stor utsträckning kan återföras till inverkan från svensk/utländsk bakgrund, men i några fall förstärks

skillnaderna med mer specifika områdeseffekter. Detta gäller speciellt i Eskilstuna och Stockholms högstudier.

5.7 Sammanfattning

Resultaten från de logistiska regressionerna, där de direkta sambanden med barnens och ungdomarnas sociala bakgrund – familjesituation samt socioekonomisk och svensk bakgrund – studeras visar mycket entydigt att det främst är svensk/utländsk bakgrund som har en direkt påverkan på om det är skolan eller fritiden som främst ger livet mening. Barn och ungdomar med utländsk bakgrund uppger i mycket högre utsträckning att det främst är skolan som ger livet mening, i betydligt lägre utsträckning att det är fritiden. I de flesta fall gäller dock - även bland de som har utländsk bakgrund - att det är fler som tycker att det är fritiden som främst ger livet mening.

Den starka kopplingen till svensk/utländsk bakgrund leder i sin tur till skillnader mellan olika typer av bostadsområden. Barn och ungdomar som bor i låginkomstområden uppger i högre utsträckning att det är skolan som ger livet mening, i lägre utsträckning att det är fritiden än de som bor i höginkomstområden eller andra typer av områden. I Eskilstuna och Stockholms högstudier finns också tecken på att dessa skillnader förstärks speciellt inom bostadsområdet. Även om det framträder vissa samband med förtroende för föräldrar – en indikation på hur relationen till föräldrarna är – och socioekonomisk bakgrund i vissa fall är det klart uppenbart att den stora skiljelinjen går mellan barn och ungdomar med utländsk bakgrund och de som har svensk.

6. Svensk/utländsk bakgrund över tid

6.1 Inledning

De ovan redovisade analyserna av skillnaderna mellan barn och ungdomar med utländsk respektive svensk bakgrund har gjorts för aktuella, mer omfattande studier. I de flesta fall handlar det också om kommuner där andelen med utländsk bakgrund är hög. Ett klart undantag är dock Täby – där endast cirka 10 procent har utländsk bakgrund. En intressant fråga är om de tydliga skillnader som framträder i dessa analyser gäller mer allmänt samt om dessa skillnader förändrats över tid. För att studera detta har resultaten från alla de enskilda undersökningarna analyserats med en koppling till undersökningsår. För att resultaten inte skall bli alltför påverkade av slumpmässiga utfall har fall med färre än 20 svarande i någon av grupperna tagits bort.

Dessa resultat kan analyseras från flera perspektiv. Vid sidan av huvudperspektivet ser skillnaden mellan de olika grupperna – svensk bakgrund, ganska svag utländsk bakgrund, andra respektive första generationens invandrare – olika ut under olika tidsperioder är det också intressant att se närmare på hur mycket de varierar vid olika tider. Detta senare ger en bild av olikheter mellan olika kommuner. Under den studerade tidsperioden har det ju skett betydande förändringar. Andelen elever med utländsk bakgrund var mycket lägre kring två tusentalets början än vad den är idag och vid denna tidpunkt fanns stora skillnader mellan olika kommuner inte enbart när det gällde hur många som hade utländsk bakgrund utan även när det gällde vilka länder dessa kom ifrån. Som en biprodukt får vi också en mer renodlad bild av hur inställningen förändrats över tid hos de som har svensk bakgrund.

6.2 Skolan ger främst livet mening

Vi börjar med att studera hur många det är som uppger att det främst är skolan som ger livet mening. Nedan presenteras skillnader mellan de fyra grupperna svensk bakgrund, ganska svag utländsk bakgrund, andra generationens invandrare samt första generationens invandrare uppdelat efter kön uppdelat efter de olika stadierna. För högstadiet och gymnasiet, där resultaten redovisas i form av figurer presenteras exakta data i tabell B.6 i bilagan.

6.2.1 Mellanstadiet

I mellanstadiet finns endast uppgifter från undersökningar i Helsingborg och Jönköping åren 2015 och 2018, vilket innebär att endast mycket begränsade analyser kan göras. I tabell 14 presenteras andelen i de olika grupperna som svarat att det främst är skolan som ger livet mening.

Tabell 14. Andel (%) som uppger att skolan främst ger livet mening efter kön, svensk-/utländsk bakgrund samt kommun/undersökningsår. (#).

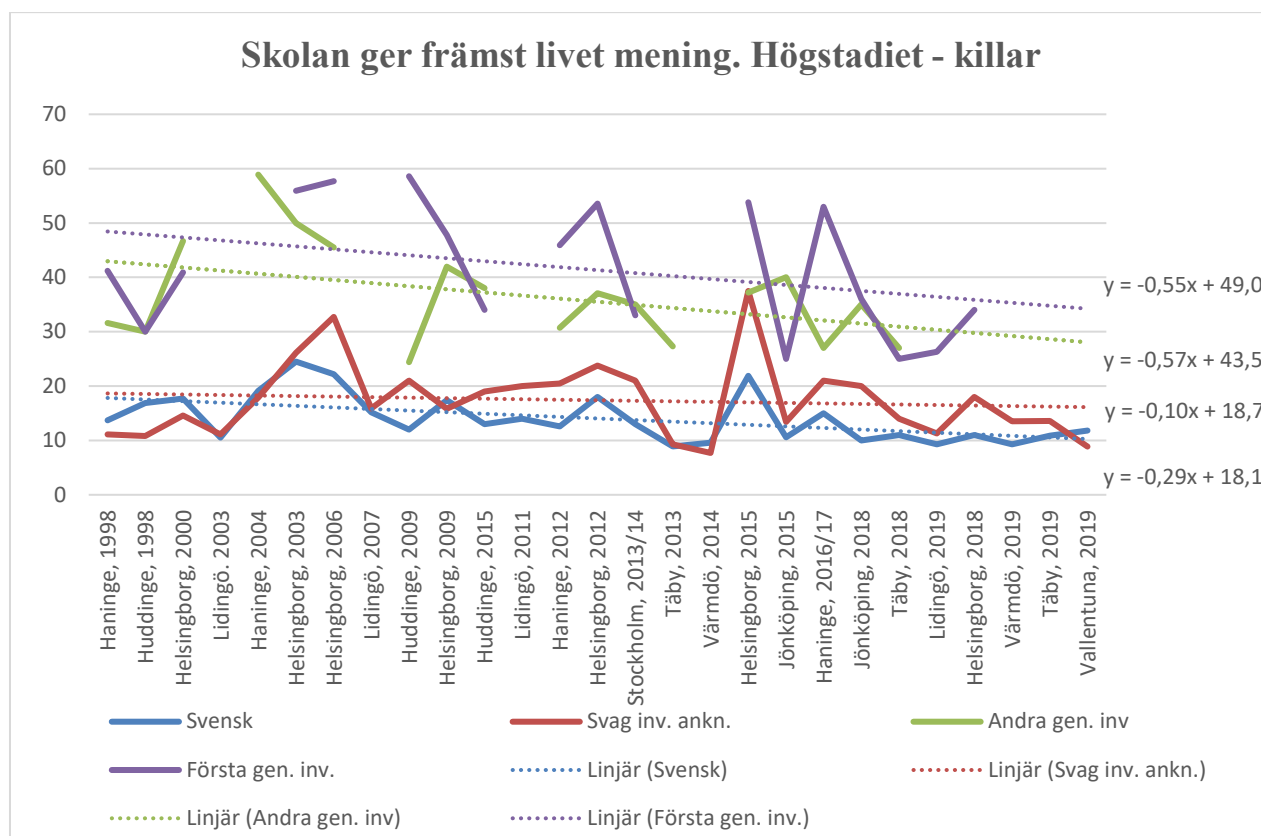
Kommun/år	Killar				Tjejer			
	Svensk	Svag inv. ankn.	Andra gen. inv.	Första gen. inv.	Svensk	Svag inv. ankn.	Andra gen. inv.	Första gen. inv.
Helsingborg, 2015	30	29	59	65	30	38	56	62
Helsingborg, 2018	17	12	37	45	16	21	43	41
Jönköping, 2015	16	12	41	29	14	19	47	(58)
Jönköping, 2018	12	9	38	44	12	20	53	27

Parentes anger att det endast är mer än tio men mindre än 20 svarande i gruppen.

Ser vi till Helsingborg har andelen som uppger att det främst är skolan som ger livet mening minskat markant från 2015 till 2018. Nedgången ser likartad ut bland killar och tjejer men är relativt sett större bland de som har svensk bakgrund än speciellt bland första generationens invandrare. I Jönköping är skillnaderna mellan de båda undersökningsåren i de flesta fall begränsade, men bland första generationens invandrarkillar är det betydligt fler år 2018 tycker att det är skolan som främst ger livet mening. Bilden pekar alltså mot att förändringarna under det korta tidsintervallet kan variera, kanske beroende på sammansättningen av gruppen med utländsk bakgrund.

6.2.2 Högstadiet

I högstadiet är materialet betydligt mer omfattande, vi har här data från nitton kommuner som genomfört undersökningar vid olika tidpunkter från 1998 och framåt. Det finns också upprepade undersökningar i en rad fall, mest genomgripande i Helsingborg där undersökningar genomförts vart tredje år sedan 2000. Vi börjar med att se på hur många bland killar med olika svensk/utländsk bakgrund som tycker att det främst är skolan som ger livet mening, vilket redovisas i figur 3.

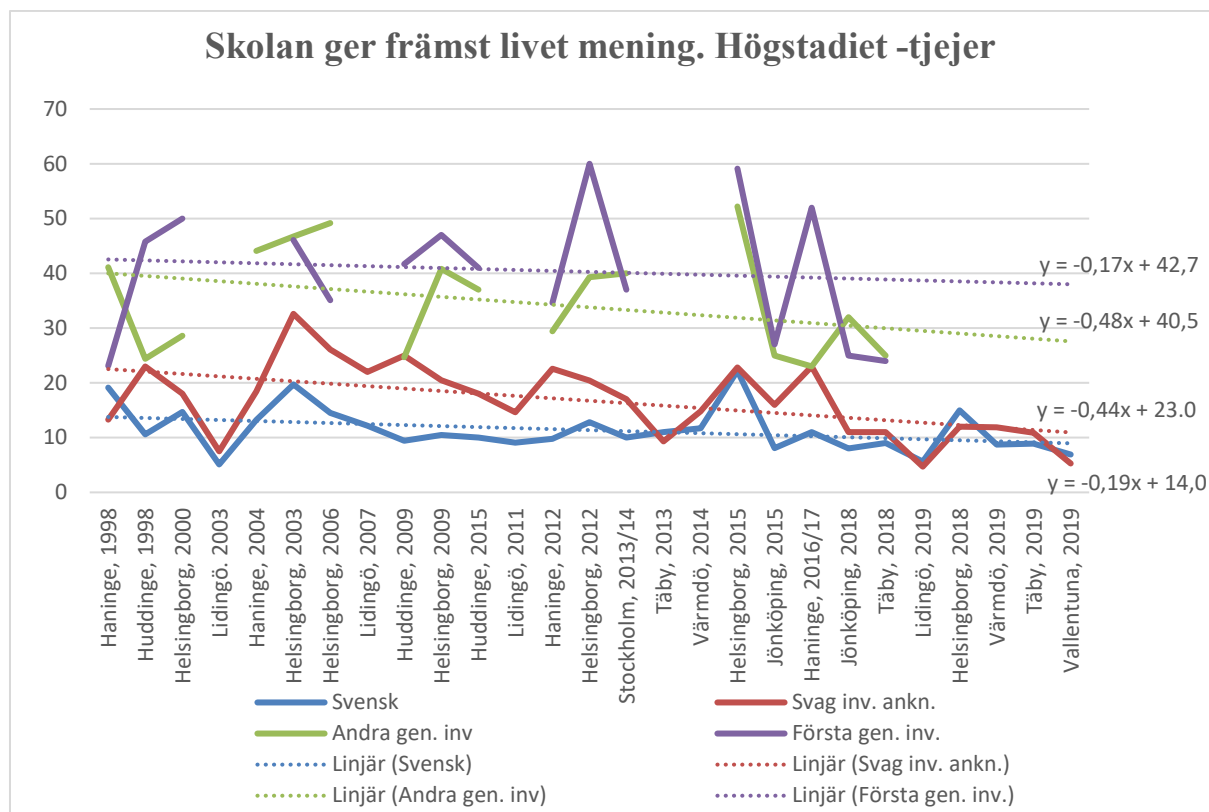

Figur 3. Högstadium - killar. Andel (%) som anger att det främst är skolan som ger livet mening efter svensk och utländsk bakgrund, kommun och undersökningsår.

Om vi börjar med att se till gruppen med svensk bakgrund pekar trenden mot att andelen som tycker att det främst är skolan som ger livet mening har minskat med 0,29 procentenheter årligen, från cirka 18 % år 1998 till endast cirka 12 % år 2019. Det finns vissa variationer, dock ganska små i studierna som genomförts efter 2015, något som pekar mot att det finns olikheter mellan kommunerna.

För första och andra generationens invandrarkillar pekar resultaten mot en betydligt större – dock likartad utveckling. Sammantaget handlar det i genomsnitt om en årlig minskning något över en halv procentenhet, från nästan hälften år 1998 till kring en tredjedel 2019. Denna minskning är klart större än bland killar som har svensk bakgrund och innebär att skillnaderna mellan de som har utländsk bakgrund och de som har svensk har minskat avsevärt under den studerade tidsperioden. Även om värdena varierar kraftigt mellan olika undersökningar visar resultaten tydligt att skillnaderna mellan pojkar med utländsk bakgrund och pojkar med svensk bakgrund oftast var ännu större kring år 2000.

Hur ser då ut bland högstadietjejerna? Resultaten presenteras i figur 4.

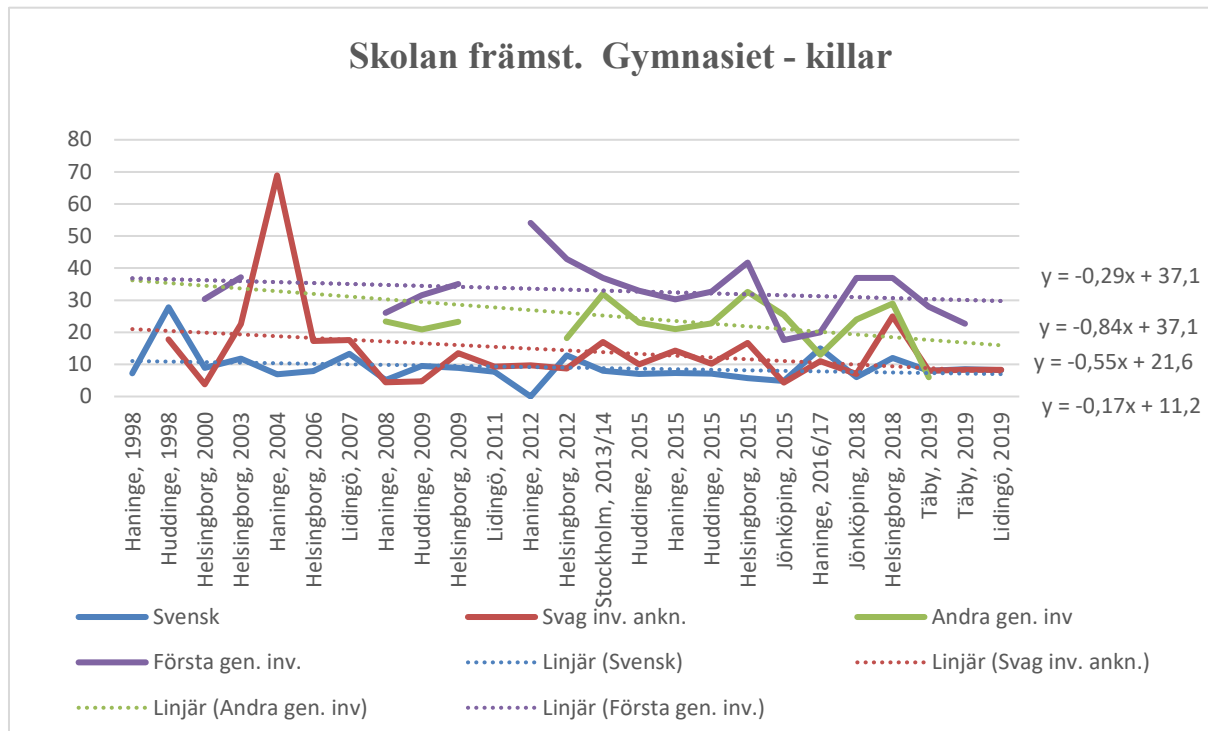

Figur 4. Högstadium - tjejer. Andel (%) som anger att det främst är skolan som ger livet mening efter svensk och utländsk bakgrund, kommun och undersökningsår.

Liksom bland killarna tycks andelen högstadietjejer med svensk bakgrund som tycker att det främst är skolan som ger livet mening i genomsnitt ha minskat över tid. Minskningen är något mindre än bland killar och omfattar en årlig nedgång på 0,19 procentenheter från cirka 14 % i början av perioden till kring 10 % i slutet av den studerade perioden. Även bland andra och första generationens invandrare tyder resultaten på att andelen minskat, dock i mindre utsträckning för första generationens invandrare, där den genomsnittliga nedgången endast handlar om mindre än fyra procentenheter. För andra generationens invandratjejer är nedgången av ungefär samma storlek som hos högstadiekillar, från cirka 40 % till strax under 30 %. Värdena varierar dock avsevärt varför man skall vara försiktig med att dra alltför långtgående slutsatser i detta fall, utvecklingen kan se väldigt olika ut i olika kommuner. En slutsats torde man dock kunna dra – skillnaden mellan tjejer med utländsk och svensk bakgrund var knappast mindre tidigare än vad den är idag.

6.2.3 Gymnasiet

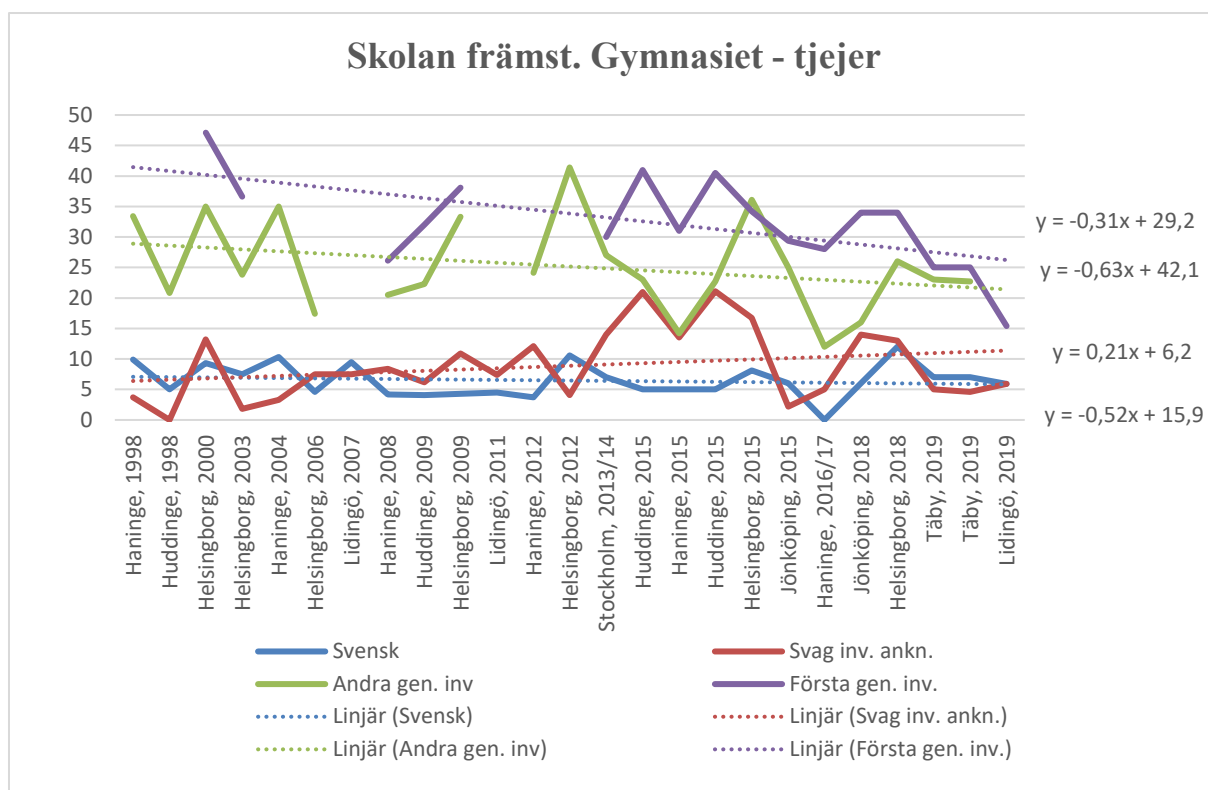
Så är då frågan hur det ser ut i gymnasiet. I figur 5 ser vi närmare på skillnaden mellan de som har svensk och utländsk bakgrund bland killarna.

Figur 5. Gymnasiet - killar. Andel (%) som anger att det i första hand är skolan som ger livet mening efter svensk och utländsk bakgrund, kommun och undersökningsår.

Om vi liksom tidigare börjar med förändringen bland de som har svensk bakgrund kan vi notera att andelen som anger att det främst är skolan som ger livet mening har minskat över tid – från cirka 11 procent i början av perioden till cirka 7,5 % i slutet. Möjligen överskattas nedgången något av den höga andelen i undersökningen från Huddinge 1998. Resultaten pekar även mot att det skett en minskning – som i genomsnitt skattas som större – även bland de som har utländsk bakgrund eller anknytning. Här varierar dock resultaten avsevärt, men en slutats torde ändå kunna dras. Skillnaden mellan killar med svensk och utländsk bakgrund var knappast mindre tidigare än vad den är idag.

Hur ser det då ut bland gymnasietjejer?

Figur 6. Gymnasiet - tjejer. Andel (%) som anger att det i första hand är skolan som ger livet mening efter svensk och utländsk bakgrund, kommun och undersökningsår.

Även här gäller – om vi ser till den genomsnittliga bilden – att andelen som upplever att det är skolan som främst ger livet mening har minskat under den studerade perioden. Minskningen tycks vara större än bland killarna - från cirka 16 % i början av perioden till endast 10 % i slutet av perioden.

6.3 Fritiden ger främst livet mening

I det här avsnittet skall vi närmare studera hur många det är som tycker att det främst är fritiden som ger livet mening. I viss utsträckning utgör dessa en motpol till de som uppger att det är skolan som främst ger livet mening, men det finns en skillnad, nämligen att man tycker att skolan och fritiden ger livet mening i ungefär samma utsträckning. Detta innebär att resultaten inte självklart blir en motpol till de som framträdde när vi studerade hur många det var som tyckte att det främst är skolan som ger livet mening. För högstadiet och gymnasiet, där resultaten redovisas i form av figurer presenteras exakta data i tabell B.7 i bilagan.

6.3.1 Mellanstadiet

Vi börjar med att studera hur det ser ut i mellanstadiet där vi endast har undersökningar från Helsingborg och Jönköping åren 2015 och 2018. Detta innebär självklart att vi endast får en begränsad bild av förändringarna över tid.

Tabell 15. Mellanstadiet. Andel (%) som uppger att fritiden främst ger livet mening efter kön, svensk-/utländsk bakgrund samt kommun/undersökningsår. (#).

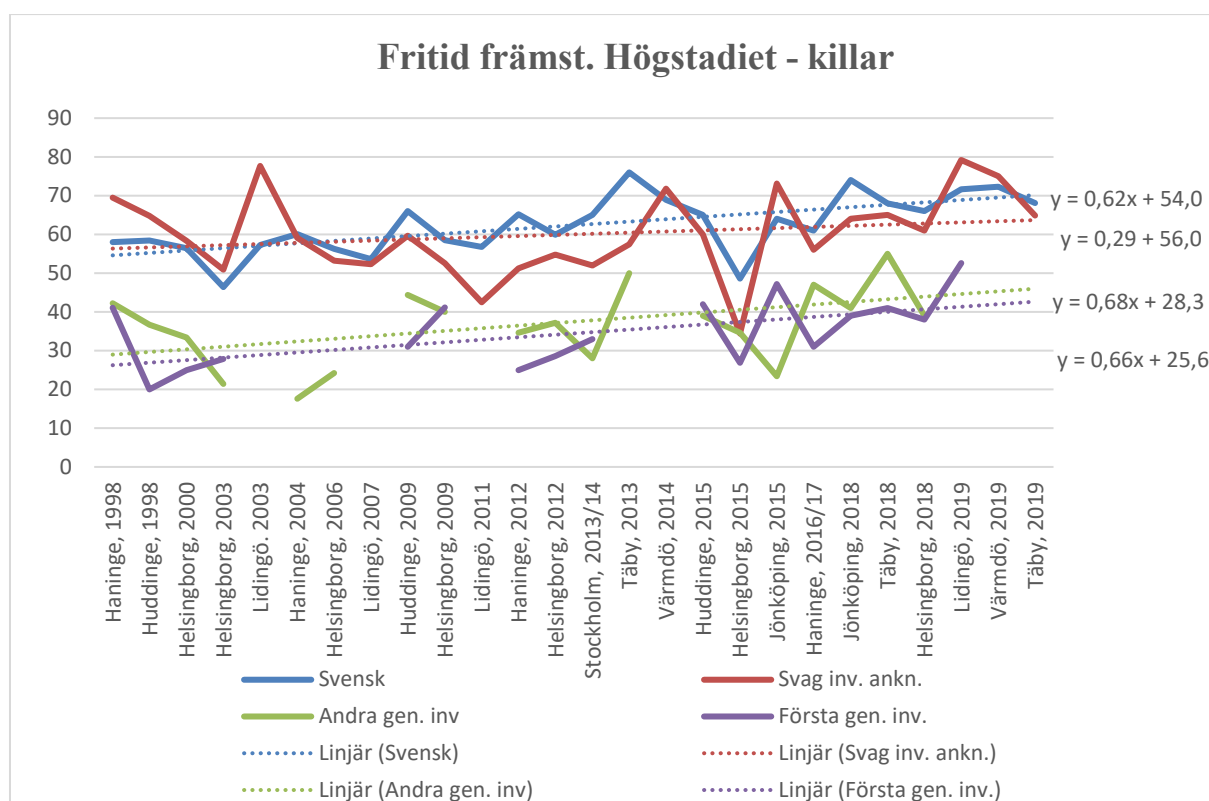
Kommun/år	Killar				Tjejer			
	Svensk	Ganska svag utländsk	Andra gen. inv	Första gen. inv.	Svensk	Ganska svag utländsk	Andra gen. inv	Första gen. inv.
Helsingborg, 2015	38	33	16	16	31	27	12	12
Helsingborg, 2018	59	58	31	30	48	37	23	21
Jönköping, 2015	49	50	36	47	69	40	15	(8)
Jönköping, 2018	57	53	26	38	50	44	20	36

Parentes anger att det endast är mer än tio men mindre än 20 svarande i gruppen.

Om vi ser till Helsingborg har andelen som tycker att det främst är fritiden som ger livet mening ökat tydligt både bland de som har svensk och de som har utländsk bakgrund. I Jönköping är bilden mer splittrad. Ser vi till de som har svensk bakgrund är det fler bland killarna som tycker så i den senare studien medan motsatsen gäller bland tjejerna. Även bland de som har utländsk bakgrund skiljer sig bilden mellan könen. Bland killarna med utländsk bakgrund har andelen som tycker att det främst är fritiden som ger livet mening ökat, ser vi till motsvarande grupp bland tjejerna tycks däremot andelen ha minskat. Med tanke på detta och faktumet att materialet är begränsat är det svårt att dra en mer definitiv slutsats kring utveckling i mellanstadiet.

6.3.2 Högstadiet

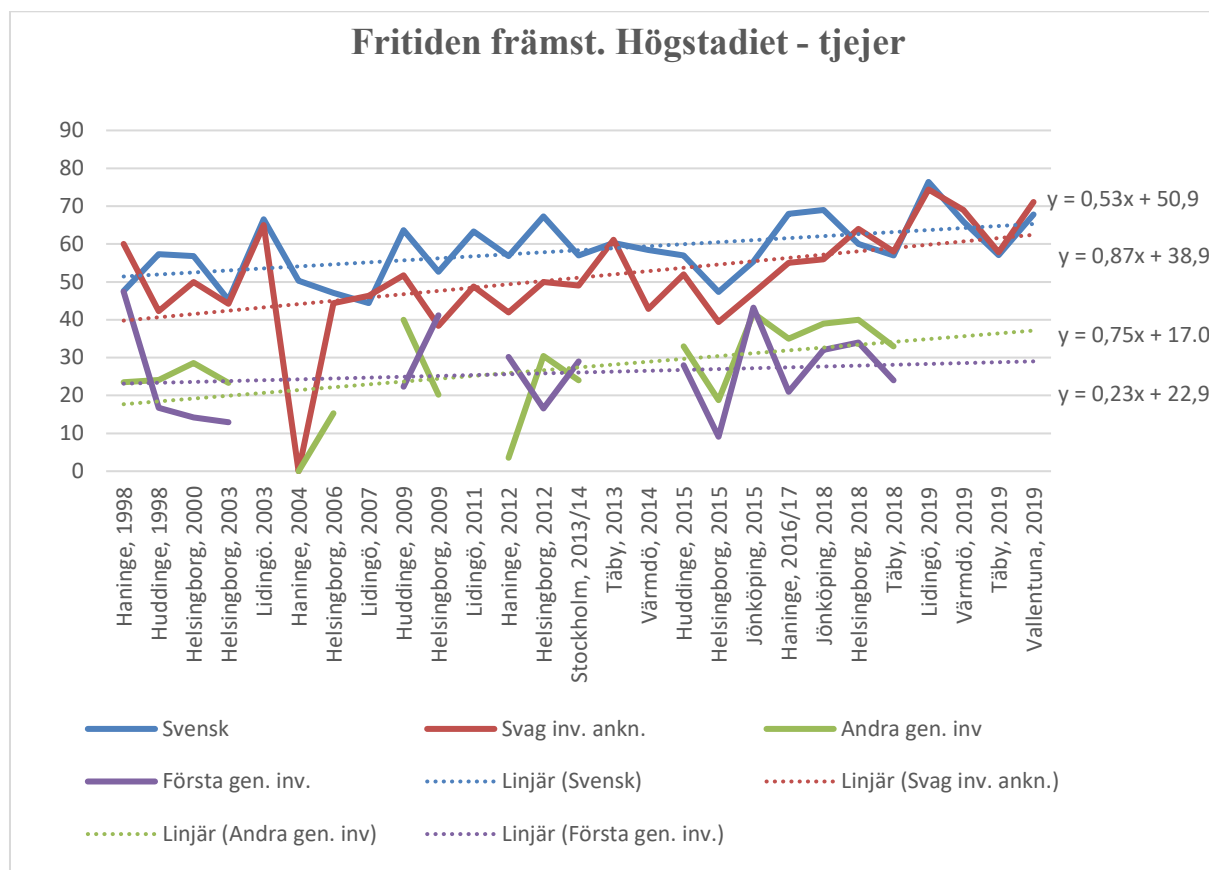
Hur är det då i högstadiet, där vi har ett betydligt mer omfattande material inte minst om vi ser till tidsperspektivet? I figur 7 ser vi på hur det ser ut bland killarna.

Figur 7. Högstadiet - killar. Andel (%) som anger att det i första hand är fritiden som ger livet mening efter svensk och utländsk bakgrund, kommun och undersökningsår.

Om vi börjar med att se till förändringarna bland killar med svensk bakgrund är det alltför som tycker att det främst är fritiden som ger livet mening. Ser vi till hela tidsperioden tycks denna andel i genomsnitt ha ökat från 54 % i början av perioden till kring 65 % i slutet av perioden. Även bland andra och första generationens invandrarkillar tycks andelen som tycker att det främst är fritiden som ger livet mening ha ökat i ungefär likartad utsträckning, dock från en betydligt lägre nivå.

Hur ser det då ut bland högstadietjejerna?

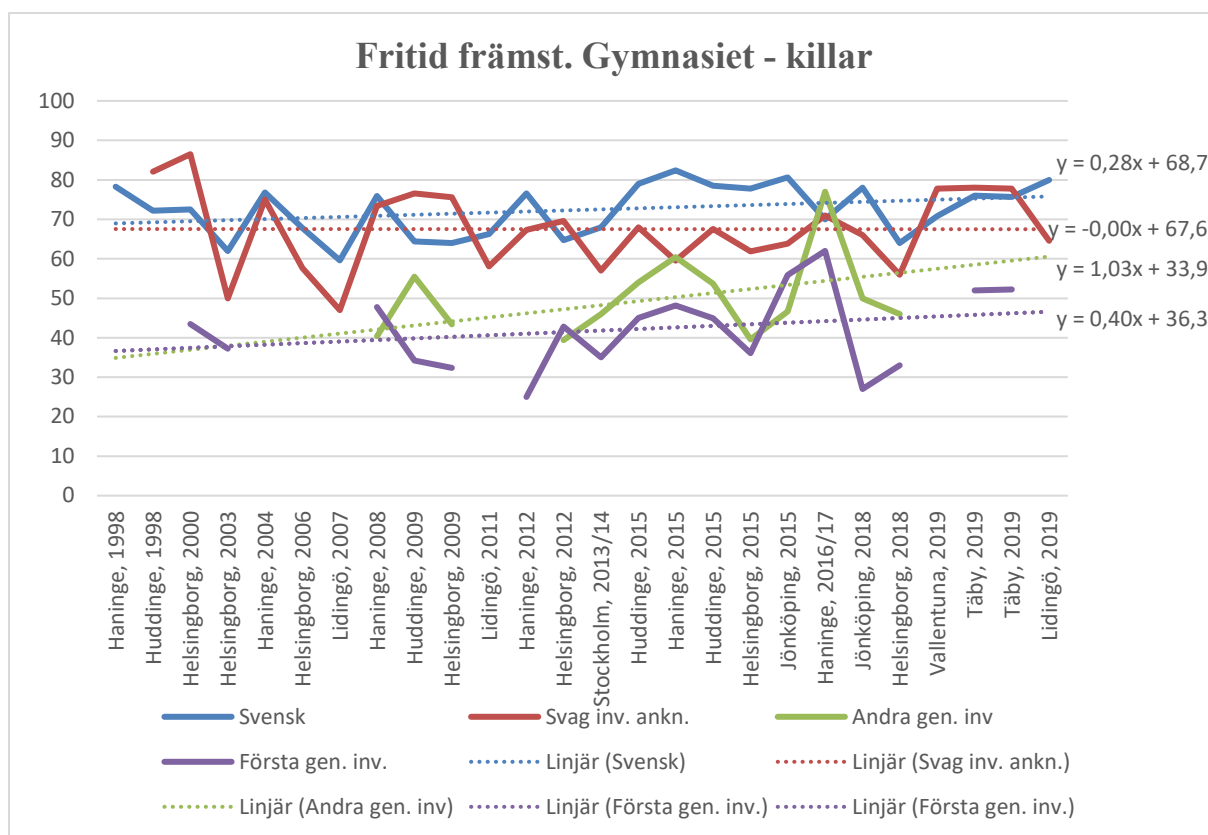

Figur 8. Högstadiet - tjejer. Andel (%) som anger att det i första hand är fritiden som ger livet mening efter svensk och utländsk bakgrund, kommun och undersökningsår.

För tjejer med svensk bakgrund har det också skett en ökning av ungefär samma storleksordning som bland killar, från ungefär 50 % vid periodens start till strax över 60 % vid dess slut. Den övergripande bilden tyder även här på en liknande förändring bland andra och första generationens invandratjejer, speciellt framträdande för andra generationen. Här finns större variationer i resultaten men man torde i varje fall med säkerhet kunna dra slutsatsen att det inte är färre bland tjejerna med utländsk bakgrund som i dagsläget tycker att det är fritiden som främst ger livet mening.

6.3.3 Gymnasiet

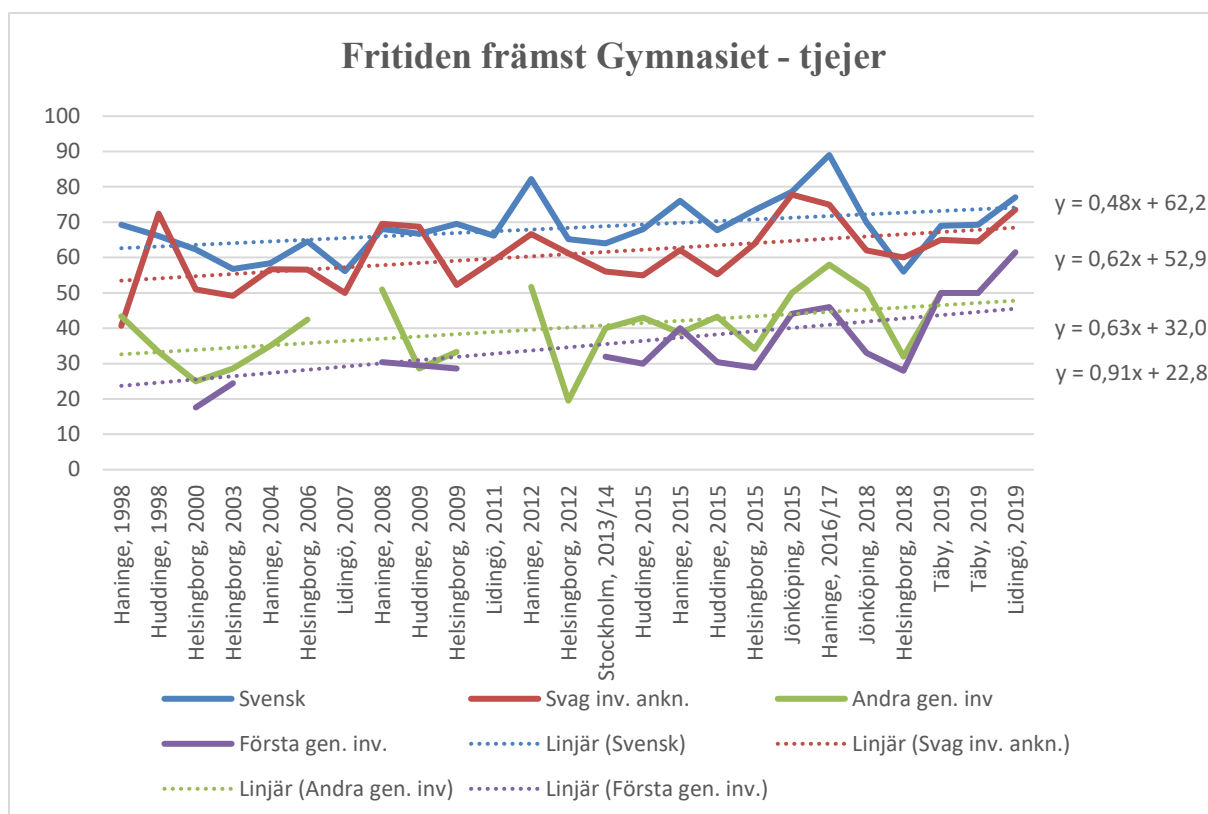
Hur ser det då ut i gymnasiet? I figur 9 presenteras resultaten för killarna.

Figur 9. Gymnasiet - killar. Andel (%) som anger att det i första hand är fritiden som ger livet mening efter svensk och utländsk bakgrund, kommun och undersökningsår.

Bland killarna i gymnasiet med svenskt ursprung pekar trenden – liksom i högstadiet – på att det är allt fler som tycker att det främst är fritiden som ger livet mening. Ökningen tycks dock vara mindre – endast hälften så hög, från ungefär två tredjedelar kring år 2000 till något under 75 % år 2019. Samma tendens framträder även bland andra och första generationens invandrare, tydligast bland andra generationens. Här är resultaten mer osäkra men det finns i varje fall knappast några tecken på att det skulle vara färre bland de utländskt födda skulle tycka att det är fritiden som främst ger livet mening än tidigare.

Hur är det då bland gymnasietjejerna?

Figur 10. Gymnasiet - tjejer. Andel (%) som anger att det i första hand är fritiden som ger livet mening efter svensk och utländsk bakgrund, kommun och undersökningsår.

Även här gäller att andelen som tycker att det främst är fritiden som ger livet mening har ökat under den aktuella tidsperioden – avsevärt mer än bland killarna. Ser vi till skattningen har denna andel stigit från strax över 60 % till över 70 %, vilket gör att skillnaderna mellan tjejer och killar minskat i denna grupp med tiden. Resultaten pekar även mot en ökning bland andra och första generationens invandrare som är ännu större vilket tyder på att inställningen hos de som har utländsk bakgrund närmat sig den som finns hos tjejer med svensk bakgrund. Samtidigt skall vi dock notera att det även i dagsläget finns betydande skillnader.

6.4 Sammanfattning

För högstadiet och gymnasiet pekar resultaten mycket entydigt – i varje fall bland ungdomar med svensk bakgrund – att andelen som uppger att det är skolan som främst ger livet mening har minskat medan andelen som tycker att det främst är fritiden har ökat under den studerade perioden (1998-2019). Om vi ser till ungdomar med utländsk bakgrund har vi redan tidigare konstaterat att dessa för närvarande i betydligt högre utsträckning anger att det är skolan som ger livet mening och i klart mindre utsträckning att det är fritiden än vad de som har svensk bakgrund gör. Trots detta är det inte så att ungdomar med utländsk bakgrund skiljer sig mer från ungdomar med svensk bakgrund än vad som gällt tidigare. Tendenserna pekar snarare i motsatt nämligen att skillnaderna har minskat över tid.

På mellanstadiet är materialet mycket begränsat – endast studier från åren 2015 och 2019 i Helsingborg och Jönköping ingår. Detta gör det svårt att uttala sig mer generellt om hur förändringarna ser ut bland mellanstadiebarnen. De resultat som finns pekar dock huvudsakligen i samma riktning som i högstadiet och gymnasiet.

7. Koppling till skolsituation – betyg i högstadiet och program i gymnasiet.

7.1 Inledning

En fråga är hur kopplingen till ungdomarnas skolsituation ser ut. Är det så att de som uppger att skolan främst ger livet mening lyckas bäst i skolan? I det här kapitlet skall vi se närmare på kopplingen mellan det som (enligt ungdomarna själva) främst ger livet mening och skolbetyg i högstadiet²⁷ samt typ av program i gymnasiet.

7.2 Samband med medelbetyg i högstadiet

I högstadiet ingår en fråga där ungdomarna får uppge vilket betyg de har i ett antal mer centrala ämnen. Frågan lyder *Vilket betyg fick du i följande ämnen vid vår. (alternativt höst-) terminens slut?* Svarsalternativen är den traditionella betygsskalan från A – F²⁸. Utifrån kodningen A=1, B=2, C=3, D=4, E=5 och F=6 har ett medelbetyg för de ingående ämnena bildats och därefter delats upp i fem grupper av ungefär samma storlek.

I tabell 16 nedan presenteras andelen som angett att det är skolan respektive fritiden som främst ger livet mening i dessa fem betygsgrupper uppdelat efter kön från de olika kommunerna.

²⁷ Frågan om betyg ingår inte i undersökningarna i mellanstadiet.

²⁸ I Några av enkäterna finns även svarsalternativen – (ej fått betyg) samt Har ej haft ämnet.

Tabell 16. Högstadiet. Skolan respektive fritiden ger i första hand livet mening. Samband med medelbetyg efter kön och kommun. Andel (%).

Variabel	Helsingborg, 2018				Jönköping, 2018			
	Skola i första hand		Fritid i första hand		Skola i första hand		Fritid i första hand	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj
Medelbetyg								
Högt	20	17	55	56	15	15	60	55
Ganska högt	14	17	57	55	12	7	72	67
Medel	16	21	58	51	18	12	64	55
Ganska lågt	20	14	59	58	19	16	65	62
Lågt	23	24	58	57	16	14	66	68
Variabel	Haninge, 2016/17				Huddinge, 2015			
	Skola i första hand		Fritid i första hand		Skola i första hand		Fritid i första hand	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj
Medelbetyg	+						**	
Högt	16	17	48	50	22	21	56	39
Ganska högt	10	19	59	51	22	16	54	53
Medel	36	15	49	71	24	20	55	48
Ganska lågt	22	24	56	51	18	21	59	44
Lågt	26	25	60	49	10	25	72	52
Variabel	Stockholm, 2013/14				Täby 2018			
	Skola i första hand		Fritid i första hand		Skola i första hand		Fritid i första hand	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj
Medelbetyg		***				**		**
Högt	24	18	48	43	14	12	55	38
Ganska högt	21	17	48	45	12	12	66	49
Medel	16	17	57	51	16	6	66	56
Ganska lågt	21	17	56	48	12	15	72	66
Lågt	26	37	47	34	12	8	67	66
Variabel	Lidingö 2018				Eskilstuna, 2019			
	Skola i första hand		Fritid i första hand		Skola i första hand		Fritid i första hand	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj
Medelbetyg					+	***		*
Högt	15	14	71	59	9	12	69	62
Ganska högt	5	4	75	74	21	13	49	60
Medel	16	3	72	81	25	16	55	63
Ganska lågt	10	5	65	70	17	26	67	56
Lågt	00	10	72	61	23	39	54	46

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. K=Killar; Tj=Tjejer.

Det första vi kan konstatera är att det inte genomgående framträder signifikanta samband och att dessa - i de fall de framträder - inte ger en likartad bild. Bland tjejer är andelen som uppgett att det främst är skolan som ger livet mening högst bland de med låga betyg i Stockholm och Eskilstuna medan den snarare är låg i Täby. Även om vi mer allmänt ser till mönstret ger detta inte någon bild av det skulle finnas ett mer entydigt samband mellan betyg att uppfattningen att det främst är skolan som ger livet mening.

Vi kan däremot se ett entydigt mönster nämligen att – oberoende av betyg – det är färre (oftast en minoritet) som angett att det främst är skolan som ger livet mening än vad det är som upplever att det är fritiden.

7.3 Koppling till typ av gymnasielinje

Gymnasieeleverna har i frågan *Vilket program går du på?* fått ange det gymnasieprogram de går på. Vid analyserna har dessa delats upp mellan studie- och yrkesförberedande program. I tabell 17 presenteras hur många som angett att det främst är skolan respektive fritiden som ger livet mening för dessa båda typer av program uppdelat efter kön i olika kommuner.

Tabell 17. Gymnasiet. Skolan respektive fritiden ger i första hand livet mening. Samband med typ av gymnasielinje efter kön och kommun. Andel (%).

Variabel	Helsingborg, 2018				Jönköping, 2018			
	Skola i första hand		Fritid i första hand		Skola i första hand		Fritid i första hand	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj
Typ av gymnasielinje								
Studieförberedande	17	19	56	52	+	***	+	***
Yrkesförberedande	21	12	58	43	14	12	65	60
					9	7	71	73
Variabel	Haninge, 2016/17				Huddinge, 2015			
	Skola i första hand		Fritid i första hand		Skola i första hand		Fritid i första hand	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj
Typ av gymnasielinje								
Studieförberedande	14	12	70	67	14	17	67	53
Yrkesförberedande	14	8	73	62	15	22	67	53
Variabel	Stockholm, 2013/14				Täby, 2019			
	Skola i första hand		Fritid i första hand		Skola i första hand		Fritid i första hand	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj
Typ av gymnasielinje	*	**	*	**		**		**
Studieförberedande	13	15	61	54	17	10	73	66
Yrkesförberedande	23	23	56	64	13	6	75	78

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Bilden stämmer på många sätt med den som framträdde i högstadiet. Signifikanta samband framträder endast i få fall och då de framträder är de delvis motsägande. Allmänt gäller dock att det är färre – oberoende av typ av gymnasieprogram – som tycker att det är skolan som främst ger livet mening än att det är fritiden som gör det.

Sammantaget måste vi alltså konstatera att det inte finns någon klar – entydig – skillnad mellan ungdomar på studie- eller yrkesförberedande program. Den samlade bilden visar alltså att kopplingen mellan uppfattningen att det är skolan som ger livet mening och skolprestationer är svag. Allmänt gäller att endast en minoritet tycker att det är skolan som ger livet mening medan en klar majoritet tycker att det är fritiden.

8. Sammanfattning

8.1 Inledning

Syftet med rapporten är att ge en bild av hur barn och ungdomar ser på skolans och fritidens betydelse för att ge livet mening. Underlaget för detta är en fråga ”Vad ger livet mest mening? I analyserna har svaren delats in i tre grupper, nämligen

1. Skolan ger främst livet mening innefattande de båda svarsalternativen *Det är främst skolan som ger mening åt livet; Både skolan och fritiden ger mening åt livet, men skolan betyder mest*
2. Svarsalternativet *Skolan och fritiden betyder lika mycket för att ge mening åt livet.*
3. Fritiden ger främst livet mening innefattande de båda svarsalternativen *Både skolan och fritiden ger mening åt livet, men fritiden betyder mest; Det är främst fritiden som ger mening åt livet.*

Vid analyserna av samband med social bakgrund används grupp 2 ovan som referensgrupp. I rapporten studeras närmare hur åsikterna skiljer sig mellan killar och tjejer, mellan olika åldersgrupper och hur social bakgrund i övrigt påverkar inställningen samt kopplingen till skolsituation – betyg i högstadiet och program i gymnasiet. Resultaten redovisas genomgående separat för olika kommuner. Om ett mer allmänt mönster framträder vid dessa enskilda analyser bör detta ge stöd för att resultaten är mer allmänt giltiga. Genom att jämföra resultat i kommuner där det gjorts upprepade studier studeras även om det skett några förändringar under perioden 1998 till 2019.

Materialet för analyserna har hämtats från undersökningar som genomförts inom projektet *Ung livsstil* i olika kommuner. Urvalen som använts är alla slumpmässiga varför resultaten kan generaliseras till samtliga elever i de berörda kommunerna. De centrala resultaten har hämtats från undersökningar som genomförts mellan 1998 och 2019, omfattande cirka 58 000 elever sammanlagt på mellan- och högstadiet samt gymnasiet. I genomsnitt ligger svars-frekvensen på cirka 80 % och i samtliga fall överstiger den 70 % i de enskilda undersökningarna

8.2 Vad visar studien?

Om vi ser till den övergripande bilden gäller i alla kommuner att en mycket större andel av barnen och ungdomarna tycker att det i första hand är fritiden som ger livet mening än att det är skolan. Skillnaden är mindre i mellanstadiet än i de båda högre stadierna. I mellanstadiet sätter ungefär var femte skolan i första hand medan något mindre än hälften tycker att det i första hand är fritiden som ger livet mening. På de båda högre stadierna är skillnaderna större, endast något mer än tio procent tycker att det är skolan medan mer än 60 % anser att det i första hand är fritiden som ger livet mening.

Vid sidan av dessa åldersskillnader finns även könsskillnader. Ser vi till hur många som tycker att det i första hand är skolan som ger livet mening är dessa genomgående små. Det är alltså lika vanligt att killar och tjejer tycker att det är skolan som i första hand ger livet mening. Detta kan ses som något förvånande med tanke på att det finns en allmän föreställning kring att tjejer tycker skolan är viktigare. Om vi däremot ser till hur många som uppger att det i första hand är fritiden som ger livet mening gäller dock att denna åsikt är vanligare bland killar än bland tjejer. Andelen killar som anser detta är ungefär tio procentenheter högre än bland tjejerna, vilket relativt sett motsvarar ungefär 20-25 % högre andel. Det är dock viktigt att hela tiden komma ihåg att både bland killar och bland tjejer gäller att man i betydligt högre utsträckning tycker att det är fritiden som i första hand ger livet mening än att det är skolan.

Om vi sammanfattar resultaten från alla tre stadierna över tid tyder dessa på att allt fler av barnen och ungdomarna tycker att det främst är fritiden som ger livet mening under perioden 1998 till 2019. Ökningen framstår som speciellt framträdande i mellan- och högstadiet, något lägre i gymnasiet. I detta högre stadium finner vi dock tecken på motsatt utveckling i ett par fall. Parallellt med detta har andelen som tycker att det är skolan som främst ger livet mening minskat.

En undersökning av samband med social bakgrund – innefattande familjesituation samt socio-ekonomisk respektive svensk/utländsk bakgrund – ger ett mycket entydigt resultat. Den faktor som främst påverkar ställningstagandet är svensk/utländsk bakgrund, övriga bakgrundsfaktorer har en begränsad påverkan. Det går en klar skiljelinje mellan de som har en tydliga utländsk bakgrund – andra eller första generationens invandrare – och de som har svensk bakgrund. Barn och ungdomar med utländsk bakgrund tycker i klart högre utsträckning att det i första hand är skolan som ger livet mening, i klart lägre att det är fritiden. Det är cirka tre gånger så vanligt att dessa sätter skolan först än att de som har svensk bakgrund gör det. Detta gäller både bland killar och tjejer. Ser vi till andelen som sätter fritiden först blir de relativa skillnaderna något mindre, men vi kan dock notera att det endast är hälften till två tredjedelar så vanligt att barn och ungdomar med utländsk bakgrund sätter fritiden först än de som har svensk bakgrund. I flertalet fall gäller dock även bland ungdomar med utländsk bakgrund att fler anger att det främst är fritiden som ger livet mening än som tycker att det är skolan som gör det.

En mer detaljerad analys av förändringar över tid tyder på likartade förändringar hos de som har utländsk och de som har svensk bakgrund. Även om resultaten är mer osäkra för de utländskt födda – mindre grupper och större skillnader mellan olika kommuner (kanske beroende på olika sammansättningar etniskt) pekar resultaten i bägge fallen mot att det blivit färre som tycker att det är skolan som främst ger livet mening, fler att det främst är fritiden. En helt säker slutsats torde dock vara att de ungdomar med utländsk bakgrund som idag går i ordinarie skolan inte i högre utsträckning tycker att det är skolan som ger livet mening än vad motsvarande ungdomar tidigare tyckt. Det finns heller inga tecken på att de i mindre utsträckning skulle tycka att det är fritiden som främst ger livet mening. I bägge fallen pekar resultaten snarare i motsatt riktning och tyder på att skillnaden mellan de som har utländsk och de som har svensk bakgrund har minskat över tid, men även i dagsläget är skillnaden betydande.

8.3 Varför ger fritiden mer mening åt livet än skolan?

Ett mycket framträdande resultat i vår studie är att det är betydligt fler barn/ungdomar som uppger att det främst är fritiden som ger livet mest mening än att det är skolan. Detta gäller genomgående i olika kommuner och också i grupper med olika social bakgrund. Allmänt sett gäller detta även bland första generationens invandrartjejer – som lägger störst vikt vid skolan. Endast i vissa enstaka undersökningar framträder resultat där skola och fritid ges samma betydelse inom denna grupp. Uppenbart är det fritiden som för de flesta främst ger livet mening. Detta kan kopplas samman med de slutsatser som Fors och Brülde drar från analyser av undersökning bland vuxna där man studerat välbefinnande och meningsfullhet på arbetet och fritiden²⁹. Författarna drar följande slutsats:

Avslutningsvis finner vi att fritiden tycks vara viktigare än jobbet för de som förvärvsarbetar: graden av välbefinnande och meningsfullhet på fritiden spelar betydligt större roll för hur nöjda svenskarna är med sitt liv som helhet jämfört med hur mycket välbefinnande och meningsfullhet de upplever på arbetet.

Andersson ,m fl. Larmar och gör sig till, s211.

²⁹ Fors F, Brülde B. *Har vi det bättre på jobbet eller på fritiden?*

En rimlig tolkning av våra resultat bland barn och ungdomar skulle kunna vara att fritiden ger större möjligheter till självförverkligande och individualisering. Man kan också tänka sig att fritiden ger mer upplevelser per tid (marginalnytta) eller i varje fall möjligheter till detta.

Det finns vissa könsskillnader men dessa är inte särskilt stora. Det är lika vanligt (ovanligt) bland killar som tjejer att man uppger att det främst är skolan som ger livet mening. Något fler bland killarna har svarat att det främst är fritiden som ger livet mening men skillnaden mellan killar och tjejer är inte särskilt stora.

8.4 Varför tycker ungdomar med utländsk bakgrund i större utsträckning att det främst är skolan som ger livet mening?

Analyserna av samband med social bakgrund visar att det i första hand är svensk/utländsk bakgrund som påverkar barnens och ungdomarnas ställningstagande. De som har utländsk bakgrund lägger större vikt vid skolan än de som har svensk bakgrund. Samtidigt skall vi notera att även de som har utländsk bakgrund oftast tycker att det är fritiden som främst ger livet mening. Detta gäller både bland killar och tjejer. Till viss del kan man tänka sig att dessa skillnader bland tjejerna kan återföras till att vissa av dessa kontrolleras starkare av sina föräldrar varför de har begränsade möjligheter att utöva olika aktiviteter på fritiden. Skolan kan då bli den plats där det finns större möjligheter. Detta måste dock endast ses som en delförklaring. Skillnaderna mellan de som har utländsk och de som har svensk bakgrund finns både bland killar och tjejer, även om könsskillnaderna är ganska begränsade bland de som har utländsk bakgrund. Orsakerna till detta får fördjupad forskning ge svaren på. Dessa svar ska troligtvis sökas utifrån dels krafter bakifrån (t.ex. kulturell tradition kring skolans betydelse) dels krafter framifrån (t.ex. kunskaper om skolans betydelse för att lyckas i Sverige).

Inverkan av svensk/utländsk bakgrund slår också igenom om vi jämför olika typer av boendeområden. Det är fler bland de som bor i låginkomstområden – där andelen med utländsk bakgrund är högre – som anger att det främst är skolan som ger livet mening och färre som tycker att det är fritiden än bland de som bor i höginkomstområden eller andra områden. Till stor del kan dessa skillnader mellan boendeområden återföras till inverkan av svensk/utländsk bakgrund men i ett par fall – Eskilstuna och Stockholms högstadier – finns tecken på att själva boendeområdet förstärker dessa olikheter. Inom låginkomstområden betonas alltså skolans betydelse medan fritidens tonas ned.

8.5 Avslutning

En stor majoritet av barnen och ungdomarna uppger att det främst är fritiden som ger livet mening. Denna andel tycks ha ökat sedan 2000 och framåt. I motsats till detta är det en mer begränsad grupp som tycker att det främst är skolan som ger livet mening, något som allt färre uppger. Det finns vissa könsskillnader – killar tycker något oftare än tjejer att det främst är fritiden som ger livet mening, när det gäller skolans roll gäller motsatsen. Under åren har dessa könsskillnader nedtonats i viss utsträckning.

Ser vi till barnens och ungdomarnas sociala bakgrund framträder en tydlig skillnad mellan barn och ungdomar med utländsk respektive svensk bakgrund, övriga bakgrundsfaktorer har endast en begränsad inverkan. Barn och ungdomar med utländsk bakgrund tycker i lägre utsträckning att det är fritiden som ger livet mening, i högre att det är skolan. Trots att skillnaderna är ganska stora i de mest aktuella studierna finns inga tecken på att dessa skillnader – alltså mellan de som har utländsk och de som har svensk bakgrund – skulle vara större nu än den varit tidigare, snarare tvärtom.

Litteraturförteckning

- Bergmark K. (2015).** *Projektberättelse Ung livsstil 2015-2016*. Malmö stad.
- Blomdahl U. (1998).** *Från industrisamhälle till informationssamhälle - Vilka krav och preferenser möter fritidssektorn efter år 200?* I **Zetterberg** *Fritid i ny tid*.
- Blomdahl U, Elofsson S. (2007).** *Hur många motionerar/idrottare för lite och vilka är dom?* Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete, Stockholm stad: Idrottsförvaltningen, forskningsenheten.
- Blomdahl U, Elofsson S. (2017).** *Jämställd och jämlik! – en studie av hälsa och offentligt resursutnyttjande på fritidsområdet bland barn och ungdomar i Stockholm stad i jämförelse med andra kommuner*. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete, Stockholm stad: Idrottsförvaltningen.
- Blomdahl U, Elofsson S, Bergmark K, Lengheden L, Åkesson M. (2017).** *Ung livsstil i Malmö. En studie av ungdomar i högstadiet*. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete, Malmö stad. <https://www.unglivsstil.org/>
- Currie C, Molcho m;Boyce W, Holstein B, Torsheim T, Rickhter M. (2008).** *Researching health inequalities in adolescents: The development of the Health Behavior in School-Aged Children (HBSC9 Family affluence Scale*. Social Science & Medicine 66(2008); 1429-1436.
- Elofsson S, Blomdahl U. (2011).** *Hälsa och livskvalitet hos ungdomar i särskolan*. Ung livsstil, rapport nr 12. Stockholms universitet: Institutionen för socialt arbete, Stockholm stad: Idrottsförvaltningen, forskningsenheten.
- Elofsson/Blomdahl/ Lengheden/Åkesson, Ung livsstil i högstatusområden respektive lågstatusområden**, 2014, Institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet och idrottsförvaltningen i Stockholms stad. Ung livsstil nr 16. Denna rapport finns också i något förkortad version i Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, **Fokus 14**.
- Fors, Filip & Brülde, Bengt (2017).** *Har vi det bättre på jobbet eller på fritiden?* I **Ulrika Andersson, Jonas Ohlsson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson (red).** *Larmar och gör sig till. SOM-undersökningen 2016 SOM-rapport nr 70*
- Jönsson I. (1993).** *Skola – fritid – framtid: en studie av ungdomars kulturmönster och livschanser*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, B. (2008).** *Ungdomarna och idrotten. Tonåringars idrottande i fyra skilda miljöer*. Pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet.
- Läraryrket. Skolan är viktig och den ger en framtid.** <https://www.lararforbundet.se/bloggar/internationella-lararbloggen/skolan-ar-viktig-och-den-ger-en-framtid>
- Nilsson P. (1998).** *Fritid i skilda världar*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Trygged S, Elofsson S. (2018).** *Skolerfarenheter och självskattad hälsa bland elever i särskolan*. Högskolan i Gävle. FoU-rapport nr 48.
- Tåhlin M. (1985).** *Fritiden i välfärden. Svenska folkets fritids- och kulturvanor*. RSFH:s förlag.
- Tåhlin M. (1987).** *Arbetets värde och kostnader. En studie av lönearbetets konsekvenser för individen*. Almqvist & Wiksell International.
- Ungdomsstyrelsen (2007).** *Ungdomars, fritid och hälsa*. En forskningsöversikt om fritidens skydds- och riskfaktorer. Ungdomsstyrelsen skrifter 2007:13. https://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_uploads/ungdomar-fritid-halsa.pdf
- Zetterberg (1998).** *Fritid i ny tid*. Sober förlag.
- Weber, M. (1983).** *Ekonomi och samhälle. Förståelsesociologins grund*. Argos.

Bilaga

Tabell B.1. Låg- och höginkomstområden i olika kommuner.

Stad	Låginkomstområden	Höginkomstområden
Malmö, 2019	Rosengård, Södra innerstan, Fosie	Limhamns-Bunkeflo Västra innerstan
Helsingborg, 2018	Mariastaden Dalhem, Drottningshög, Fredriksdal Elineberg, Närlunda Högasten, Miatorp, Planteringen	Norr, Tågaborg Ringstorp, västra Berga, Skattena Hittarp-Laröd Eskilsminne, Gustavslund, Ramlösa Rydebäck
Jönköping, 2018	Österängen Öxnehaga Råslätt Norrarhammar - hyreslägenheter Dalvik - hyreslägenheter	Bymarken Dalvik - villa och radhus Bankeryd - villa och radhus Centrala staden - ej hyreslägenhet Torpa - ej hyreslägenheter
Stockholm, 2013/14	Enskede (Hyreslägenheter) Rinkeby (ej villa) Skärholmen (ej villa) Spånga/Tensta (ej villa)	Bromma Norrmalm Östermalm
Haninge, 2016/17		
Huddinge 2015	Flemingsberg Vårby Skogås (enbart hyreslägenheter)	Stuvsta Segeltorp
Eskilstuna, 2019	Fröslunda/Brunnsbacke Lagersberg – ej radhus/villor Lundby/ Hällby – ej radhus/villor Nyfort – ej radhus/villor Skiftinge/Ärsta - hyreslägenheter Årby	Djurgården/Odlaren -radhus/villor Kvicksund Mälarbaden Skiflinge/Ärsta - radhus/villor Skogstorp Skogsängen/Viptorp - bostadsrätt, radhus/villor Stenby/Mesta/Borsökna - villor
Haninge 2015/16	Brandbergen (Hyresrätt) Södra Jordbro Västerhaninge (hyreslägenhet) Handen (hyreslägenhet)	Dalarö Vendelsö/Gudö Vega Norrby Vendelsömalm (ej hyreslägenhet)

Tabell B.2. Mellanstadiet. Skolan respektive fritiden ger i första hand livet mening. Resultat från binär logistisk regression – signifikansnivå, oddskvoter samt förklaringsgrad – efter kön och kommun.

	Helsingborg, 2018				Jönköping, 2018			
	Främst skola		Främst fritid		Främst skola		Främst fritid	
	K		Tj		K		Tj	
Familjesammansättning								
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Växelvis	0.60	1.19	1.32	1.01	0.42	0.54	1.79+	1.00
Ensam mamma	0.90	0.81	1.63	1.48	0.45	0.36	3.18	0.75
Ensam pappa	0.35	3.47	7.40	0.78	>100	--	0.00	--
Ma + ny partner	0.72	1.99	1.89	1.15	1.13	0.28	1.55	1.07
Pa + ny partner	0.54	1.49	0.18	1.40	0.00	>100	0.00	0.00
Förtroende föräldrar#				**				
Ingen	0.73	0.71	1.55	2.43	1.77	0.76	1.25	1.12
En	0.94	0.64	1.19	1.26	1.20	1.97	0.42	1.50
Båda	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Socioekonomisk bakgr.					*	*		
1	1.04	0.54	1.72	2.67	1.38	0.81	1.17	0.91
2	0.89	0.78	1.19	0.74	1.01	2.13	1.58+	0.76
3	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
4	1.07	1.02	0.75	0.67	4.24**	3.77***	0.53	0.59
5	1.63	1.58	0.83	0.84	6.58	2.53	0.00	1.80
Svensk/utländsk bakgr.	***	***	***	***	**	***	**	**
Svensk	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska svag utländsk	0.72	1.55	0.93	0.54*	1.78	1.92	0.95	0.77
Andra gen. Inv.	2.92***	4.17***	0.34***	0.30***	3.92***	9.56***	0.30**	0.24***
Första gen. Inv.	3.60***	3.35***	0.30***	0.31***	2.40	1.83	0.77	0.58
R² Nagelkirke	12.0	11.5	11.8	10.8	16.5	23.1	13.0	8.0

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. K=killar, Tj=Tjejer.

Tabell B.3.a. Högstadiet. Skolan respektive fritiden ger i första hand livet mening. Resultat från binär logistisk regression – signifikansnivå, oddskvoter samt förklaringsgrad – efter kön och kommun.

Variabel	Helsingborg, 2018				Jönköping, 2018			
	Främst skola		Främst fritid		Främst skola		Främst fritid	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj
Familjesammansättning								
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Växervis	0.45*	0.38*	1.53+	1.50+	0.61	0.69	1.81+	1.45
Ensam mamma	0.66	0.98	1.31	1.36	1.01	0.61	1.56	1.62
Ensam pappa	0.57	1.36	1.89	0.75	0.00	0.00	>100	2.60
Ma + ny partner	0.22	0.81	1.38	0.90	0.00	1.24	1.68	0.39
Pa + ny partner	1.38	0.00	1.91	0.22	0.78	0.00	0.19	>100
Förtroende föräldrar#		**	*	*		*		
Ingen	0.62	0.28**	2.20**	2.07**	1.62	1.39	0.95	0.77
En	1.22	0.93	1.17	1.17	0.53	2.65	2.24	0.96
Båda	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Socioekonomisk bakgr.								
1	1.98	2.31	1.66	0.52	1.12	0.00	1.53	1.32
2	0.96	0.97	1.07	0.80	0.84	0.78	1.27	0.77
3	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
4	1.07	1.26	1.12	0.94	0.72	0.92	1.90	0.98
5	1.39	2.07	0.64	0.61	3.65+	2.35	0.43	0.86
Svensk/utländsk bakgr.	***	**	***	***	***	***	***	***
Svensk	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska svag utländsk	.59	0.81	0.76	1.09	2.26*	1.30	0.64	0.64
Andra gen. Inv.	3.04***	1.74+	0.31***	0.42**	4.83***	5.03***	0.24***	0.27***
Första gen. Inv.	3.00***	3.05***	0.34***	0.37***	4.45**	3.15**	0.22***	0.17***
R² Nagelkirke	10.8	12.3	11.4	8.7	15.3	17.0	14.2	14.5

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. K=killar, Tj=Tjejer.

Tabell B.3.b. Högstadiet. Skolan respektive fritiden ger i första hand livet mening. Resultat från binär logistisk regression – signifikansnivå, oddskvoter samt förklaringsgrad – efter kön och kommun.

Variabel	Haninge, 2015/17				Huddinge, 2015			
	Främst skola		Främst fritid		Främst skola		Främst fritid	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj
Familjesammansättning								
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Växervis	2.04+	0.72	0.71	1.33	0.84	0.86	1.43	1.45
Ensam mamma	1.21	1.56	1.15	1.07	1.42	0.79	0.90	0.85
Ensam pappa	2.44	3.11	2.08	1.13	0.47	0.80	1.17	1.46
Ma + ny partner	1.72	0.53	0.71	1.02	0.34	0.37+	0.95	0.67
Pa + ny partner	2.11	0.00	0.74	0.54	0.00	16.6**	0.54	0.41
Förtroende föräldrar#				*		**	*	***
Ingen	1.00	0.64	1.31	2.00*	0.94	0.49**	1.62*	2.52***
En								
Båda #	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Socioekonomisk bakgr.	**							*
1	0.82	1.88	0.79	1.00	0.49+	0.43	1.41	1.93*
2	3.27**	1.89+	0.80	0.88	0.72	0.90	1.15	1.46*
3	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
4	1.02	0.68	1.81	1.92	1.13	1.23	0.76	0.70
5	1.63	2.31	1.06	1.12	1.16	1.40	1.06	1.32
Svensk/utländsk bakgr.	***	***	**	***	***	***	***	***
Svensk	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska svag utländsk	1.67	2.36*	0.77	0.55*	1.36	1.92*	0.80	0.80
Andra gen. Inv.	3.17*	2.56*	0.46*	0.21***	3.73***	5.45***	0.36***	0.38***
Första gen. Inv.	9.78***	13.1***	0.24**	0.08***	2.27*	6.46***	0.45*	0.30***
R² Nagelkirke	17.8	19.8	7.1	19.0	11.7	19.6	8.3	14.1

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. K=killar, Tj=Tjejer. # Svarsalternativet är Ingen alternativt någon förälder.

Tabell B.3.c. Högstadiet. Skolan respektive fritiden ger i första hand livet mening. Resultat från binär logistisk regression – signifikansnivå, oddskvoter samt förklaringsgrad – efter kön och kommun.

Variabel	Stockholm, 2014				Eskilstuna, 2019			
	Främst skola		Främst fritid		Främst skola		Främst fritid	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj
Familjesammansättning								
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Växervis	1.27	1.01	0.62	1.28	1.20	0.58	1.10	1.39
Ensam mamma	0.72	1.01	1.42	0.75	1.99	0.98	0.95	1.37
Ensam pappa	1.01	0.59	1.00	1.17	0.00	0.87	0.71	4.54
Ma + ny partner	1.23	0.95	0.91	0.44	4.72	1.13	0.72	1.72
Pa + ny partner	0.84	0.65	1.15	0.80	0.00	0.86	0.59	4.42
Förtroende föräldrar#	+		*	***	+	*	*	*
Ingen	0.62	0.90	1.60*	1.98***	0.46	0.27*	2.17*	1.76+
En					0.38+	1.39	1.93+	0.64
Båda #	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Socioekonomisk bakgr.		*		*				
1	1.48	0.93	1.23	1.09	1.01	0.58	1.25	1.89
2	0.90	0.65+	1.03	1.01	0.50	0.87	1.12	1.16
3	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
4	0.74	1.53+	1.18	0.47**	0.57	1.06	1.17	0.95
5	1.58	1.41	0.84	0.81	0.53	2.02	0.65	0.39+
Svensk/utländsk bakgr.	***	***	***	***	***	***	***	***
Svensk	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska svag utländsk	1.90**	1.85*	0.56**	0.76	1.49	0.82	0.88	1.07
Andra gen. Inv.	3.70***	4.72***	0.21***	0.24***	3.97***	3.14***	0.41**	0.43**
Första gen. Inv.	3.36***	4.01***	0.26***	0.34***	8.38***	5.89***	0.21***	0.25***
R² Nagelkirke	10.2	17.9	14.8	14.4	22.2	22.1	14.1	15.2

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. K=killar, Tj=Tjejer. # I Stockholm ingen eller någon av föräldrarna.

Tabell B.4.a. Gymnasiet. Skolan respektive fritiden ger i första hand livet mening. Resultat från binär logistisk regression – signifikansnivå, oddskvoter samt förklaringsgrad – efter kön och kommun.

Variabel	Helsingborg, 2018				Jönköping, 2018			
	Främst skola		Främst fritid		Främst skola		Främst fritid	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj
Familjesammansättning								
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Växlevs	1.13	0.09*	0.73	1.21	0.51	0.65	2.52*	1.02
Ensam mamma	1.27	0.59	1.01	0.67	0.39	0.46	1.23	0.69
Ensam pappa	0.36	0.52	1.56	0.94	2.52	0.37	2.06	1.56
Ma + ny partner	0.60	0.19	0.66	1.33	0.92	0.72	4.82	1.53
Pa + ny partner	0.83	0.00	4.52	0.86	0.00	0.00	0.44	1.13
Bor ensam	1.39	1.86	0.93	2.14	1.88	0.32	1.45	1.03
Förtroende föräldrar#			*	*				+
Ingen	0.77	0.95	1.65+	1.75	1.60	0.75	0.83	1.99*
En	0.53	0.67	2.42*	1.93*	1.24	1.85+	0.77	1.13
Båa	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Socioekonomisk bakgr.						+		
1	1.10	1.32	1.42	0.77	0.74	0.85	0.80	1.04
2	0.95	0.98	0.80	0.94	0.81	0.47	1.08	1.19
3	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
4	1.39	1.63	0.64	0.75	1.26	1.84	0.90	0.77
5	1.01	1.55	0.64	1.00	1.06	1.36	0.71	1.19
Svensk/utländsk bakgr.	**	+	**	***	***	***	***	***
Svensk	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska svag utländsk	2.14*	1.05	0.80	1.13	0.97	2.41*	0.50+	0.69
Andra gen. Inv.	3.21**	1.96+	0.43*	0.35**	3.61**	2.56**	0.30***	0.44**
Första gen. Inv.	3.19**	2.77*	0.34**	0.30**	5.52***	5.86***	0.11***	0.23***
R² Nagelkirke	12.6	13.4	11.5	10.1	17.2	15.8	18.8	9.1

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001 K=killar, Tj=Tjejer.

Tabell B.4.b. Gymnasiet. Skolan respektive fritiden ger i första hand livet mening. Resultat från binär logistisk regression – signifikansnivå, oddskvoter samt förklaringsgrad – efter kön och kommun.

Variabel	Haninge, 2015/17				Huddinge, 2015			
	Främst skola		Främst fritid		Främst skola		Främst fritid	
	K	Tj	K	Tj	K	Tj	K	Tj
Familjesammansättning					+			
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Växlevis	0.34	1.36	1.66	0.96	0.38+	0.69	1.76	1.41
Ensam mamma	1.01	0.40	1.01	1.18	0.94	1.52	1.01	1.31
Ensam pappa	0.00	0.56	>100	0.24	2.68	0.31	0.73	1.53
Ma + ny partner	0.39	2.11	1.47	1.03	1.07	0.72	0.96	1.91
Pa + ny partner	1.65	0.00	0.61	>100	1.71	0.70	0.62	6.41+
Bor ensam	0.00	0.62	1.03	1.11	3.66+	0.78	0.76	2.69
Förtroende föräldrar#		*				**	+	
Ingen	1.16	3.35*	0.93	0.72	1.14	2.58**	1.42+	0.75
En								
Båda #	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Socioekonomisk bakgr.								
1	1.99	0.00	0.54	4.58+	1.76	1.47	1.78	1.63
2	0.97	0.51	0.68	1.83+	0.85	1.02	1.03	1.29
3	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
4	0.96	2.23	1.07	0.79	0.94	0.70	0.74	0.96
5	1.65	2.88	0.23	1.04	0.96	1.03	0.89	0.46
Svensk/utländsk bakgr.	**	***	***	**	***	***	***	***
Svensk	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska svag utländsk	2.36	3.09+	0.29**	0.48+	1.56	5.05***	0.59*	0.58+
Andra gen. Inv.	3.30*	3.92*	0.34**	0.23**	3.76***	4.90***	0.36***	0.45**
Första gen. Inv.	4.91**	4.31*	0.25***	0.22**	5.25***	12.1***	0.26***	0.28***
R² Nagelkirke	16.5	25.8	18.3	23.8	15.6	22.6	12.3	14.4

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. K=killar, Tj=Tjejer. # Endast alternativen ingen eller någon av föräldrarna.

Tabell B.4.c. Gymnasiet. Skolan respektive fritiden ger i första hand livet mening. Resultat från binär logistisk regression – signifikansnivå, oddskvoter samt förklaringsgrad – efter kön och kommun.

Variabel	Stockholm, 2014			
	Skola i första hand		Fritid i första hand	
	K	Tj	K	Tj
Familjesammansättning				
Båda föräldrar	1.00	1.00	1.00	1.00
Växelvis	1.92+	0.60	1.05	0.72
Ensam mamma	1.59	1.70	1.34	0.86
Ensam pappa	1.08	0.19*	1.06	1.16
Ma + ny partner	4.51	0.00	1.07	1.00
Pa + ny partner	0.93	0.65	1.30	1.15
Bor ensam	0.51	0.00	0.42	0.77
Förtroende föräldrar				***
Ingen	0.89	0.83	1.31	2.30***
Minst en förälder	1.00	1.00	1.00	1.00
Socioekonomisk bakgr.				
1	0.83	0.93	1.05	1.67
2	0.50	1.01	1.29	1.17
3	1.00	1.00	1.00	1.00
4	0.95	0.96	0.86	0.76
5	0.66	1.68	0.89	0.89
Svensk/utländsk bakgr.	***	***	**	***
Svensk	1.00	1.00	1.00	1.00
Ganska svag utländsk	2.39*	2.31**	0.63+	0.71+
Andra gen. Inv.	5.14***	4.79***	0.44**	0.44***
Första gen. Inv.	5.79***	6.02***	0.31**	0.27***
R² Nagelkerke	18.0	15.2	8.4	10.5

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001.

Tabell B.5. Andel (%) som uppger att skola respektive fritid i första hand ger livet mening efter kön, förtroende för föräldrar samt kommun/undersökningsår.

kon, förtröende för föräldrar samt kommuner/andra skolor/skolor.

Kommun	Viktigast	Killar				Tjejer			
		Ingen	En	Båda	Sign. nivå	Ingen	En	Båda	Sign. nivå
Mellanstadiet									
Helsingborg, 2018	Skola	25	24	23		24	21	25	*
	Fritid	50	55	49		54	39	37	
Jönköping, 2018	Skola	30	18	17		17	31	17	
	Fritid	55	29	73		47	47	45	
Högstadiet									
Eskilstuna, 2019	Skola	15	17	20		7	32	19	**
	Fritid	69	62	58		70	47	59	*
Helsingborg, 2018	Skola	17	24	18	**	10	22	20	**
	Fritid	66	54	57		65	55	53	
Jönköping, 2018	Skola	21	14	15		17	22	10	***
	Fritid	66	74	66		49	60	62	
Stockholm, 2014 (#)	Skola	18	22		*	23	21		*
	Fritid	55	50			53	43		
Haninge, 2016/17 (#)	Skola	24	21			21	20		
	Fritid	60	54			59	53		
Huddinge, 2015 (#)	Skola	21	20		***	17	21		**
	Fritid	64	56			59	45		
Gymnasiet									
Helsingborg, 2018	Skola	23	14	20		23	15	17	
	Fritid	56	68	54		48	54	47	
Jönköping, 2018	Skola	19	16	10		11	15	9	
	Fritid	61	59	70		71	61	63	
Stockholm, 2014 (#)	Skola	16	16		+	13	14		**
	Fritid	62	59			68	54		
Haninge, 2016/17 (#)	Skola	17	13		*	27	9		***
	Fritid	67	71			53	67		
Huddinge, 2015 (#)	Skola	18	12		***	32	14		**
	Fritid	68	38			43	56		

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. I frågan ingår endast svarsalternativet ”Egen förälder, föräldrar#.

Tabell B.6.a. Mellan- och högstadiet. Andel (%) som uppger att skola respektive fritid i första hand ger livet mening efter kön, socioekonomisk bakgrund samt kommun/undersökningsår.

Kommun	Viktigast	Kön	Socioekonomisk bakgrund (#)					Sign. nivå
			1	2	3	4	5	
Mellanstadiet								
Helsingborg, 2018	Skola	K	18		21	29	42	***
		Tj	15		24	29	46	***
	Fritid	K	58		52	40	39	
		Tj	43		42	29	27	
Jönköping, 2018	Skola	K	16	15	15	44		**
		Tj	13	19	13	35		(*)
	Fritid	K	55	59	49	31		
		Tj	46	44	49	35		
Högstadiet								
Eskilstuna, 2019	Skola	K	15	11	22	23	29	**
		Tj	8	13	20	29	54	***
	Fritid	K	70	65	58	54	35	
		Tj	76	66	58	50	23	
Jönköping, 2018	Skola	K	17	13	16	26		+
		Tj	0	11	14	19		Ns
	Fritid	K	73	69	64	59		
		Tj	74	58	61	56		
Stockholm, 2014	Skola	K	22	16	22	22	40	***
		Tj	13	11	22	36	37	***
	Fritid	K	64	57	50	44	32	
		Tj	59	53	46	25	34	
Haninge, 2016/17	Skola	K	9	29	15	25		Ns
		Tj	15	21	18	27		Ns
	Fritid	K	55	54	55	59		
		Tj	63	56	52	51		
Huddinge, 2015	Skola	K	10	16	25	28	38	***
		Tj	8	17	22	32	36	***
	Fritid	K	68	62	54	44	50	
		Tj	62	55	44	32	39	
Helsingborg, 2018	Skola	K	15		17	24	39	***
		Tj	16		16	23	38	*
	Fritid	K	65		58	52	36	
		Tj	54		58	53	38	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. # 1=Hög, 2=ganska hög, 3=medel, 4=Ganska låg, 5=Låg.

Tabell B.6b. Gymnasiet. Andel (%) som uppger att skola respektive fritid i första hand ger livet mening efter kön, socioekonomisk bakgrund samt kommun/undersökningsår.

Kommun	Viktigast	Kön	Socioekonomisk bakgrund (#)					Sign. nivå
			1	2	3	4	5	
<i>Gymnasiet</i>								
Stockholm, 2014	Skola	K	10	8	22	22	27	**
		Tj	8	11	16	13	27	***
	Fritid	K	63	67	56	52	44	
		Tj	71	61	51	46	41	
Haninge, 2015	Skola	K	7	14	21	30		***
		Tj	5	14	19	31		***
	Fritid	K	81	60	60	48		
		Tj	76	62	38	31		
Huddinge, 2015	Skola	K	14	10	15	19	26	***
		Tj	13	14	19	20	37	***
	Fritid	K	84	72	67	56	55	
		Tj	70	62	51	45	26	
Helsingborg, 2018	Skola	K	16		17	26	33	*
		Tj	14		16	22	25	+
	Fritid	K	57		62	45	38	
		Tj	54		51	40	45	
Jönköping, 2018	Skola	K	6	9	11	24		**
		Tj	8	5	11	22		***
	Fritid	K	70	72	70	53		
		Tj	67	68	64	51		

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. # 1=Hög, 2=ganska hög, 3=medel, 4=Ganska låg, 5=Låg.

Tabell B.7a. Mellan- och högstadiet. Andel (%) som uppger att skolan främst ger livet mening efter kön, svensk/utländsk bakgrund samt kommun/undersökningsår. (#).

Kommun/år	Killar					Tjejer				
	Svensk	Ganska svag utländsk	Andra gen. inv	Första gen. inv.	Sign nivå	Svensk	Ganska svag utländsk	Andra gen. inv	Första gen. inv.	Sign nivå
<i>Mellanstadiet</i>										
Helsingborg, 2015	30	29	59	65	***	30	38	56	62	***
Helsingborg, 2018	17	12	37	45		16	21	43	41	
Jönköping, 2015	16	12	41	29	*	14	19	47	(58)	***
Jönköping, 2018	12	9	38	44		12	20	53	27	
<i>Högstadiet</i>										
Haninge, 1998	14	11	32	41	*	19	13	41	23	(*)
Haninge, 2004	19	18	59	(59)	***	13	18	44	(31)	**
Haninge, 2012	13	21	31	46	***	10	23	29	35	***
Haninge, 2016/17	15	21	27	53		11	23	23	52	
Helsingborg, 2000	18	15	47	41	***	15	18	29	50	***
Helsingborg, 2003	25	26	50	56	***	20	33	47	46	***
Helsingborg, 2006	22	33	46	58	***	15	26	49	35	***
Helsingborg, 2009	17	16	42	48	***	11	21	41	47	***
Helsingborg, 2012	18	24	37	54	***	13	20	39	60	***
Helsingborg, 2015	22	38	37	54	***	22	23	52	59	***
Helsingborg, 2018	11	18	30	34		15	12	24	40	
Huddinge, 1998	17	11	30	30	**	11	23	24	46	***
Huddinge, 2009	12	21	24	59	***	9	25	25	42	***
Huddinge, 2015	13	19	38	34		10	18	37	41	
Jönköping, 2015	11	13	40	25	***	8	16	25	27	**
Jönköping, 2018	10	20	35	36		8	11	32	25	
Lidingö, 2003	11	11				5	8			
Lidingö, 2007	15	16	(18)	(36)	*	12	22	(62)		**
Lidingö, 2011	14	20		(33)	**	9	15			**
Lidingö, 2019	9	11	(23)	26	*	6	5	(17)	(28)	*
Stockholm, 2013/14	13	21	35	33		10	17	40	37	
Täby, 2013	9	9	27	(10)	**	11	9	(23)	(12)	
Täby, 2019	11	14	27	(29)	**	9	11	25	(33)	***
Värmdö, 2014	10	8		(25)	**	12	15		(15)	*
Värmdö, 2019	9	11		(28)	**	9	12			(*)

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. # Mer än 10 men färre än 20 svarande i gruppen.

Tabell B.7b. Gymnasiet. Andel (%) som uppger att skolan främst ger livet mening efter kön, svensk/utländsk bakgrund samt kommun/undersökningsår. (#).

Kommun/år	Killar					Tjejer				
	Svensk	Ganska svag ut-ländsk	Andra gen. inv	Första gen. inv.	Sign nivå	Svensk	Ganska svag ut-ländsk	Andra gen. inv	Första gen. inv.	Sign nivå
<i>Gymnasiet</i>										
Haninge, 1998	7	(11)	42	(13)	***	10	4	33		*
Haninge, 2004	7	18	59	(59)	***	13	18	44	(31)	***
Haninge, 2008	5	4	23	26	***	4	8	21	26	***
Haninge, 2012	0	10	(21)	54	***	4	12	24	33	***
Haninge, 2017/18	7	14	21	30	***	5	14	14	31	***
Helsingborg, 2000	9	4	(22)	30	***	9	13	35	47	**
Helsingborg, 2003	12	23	(27)	37	***	8	2	24	37	***
Helsingborg, 2006	8	17	41	31	***	5	8	17	38	***
Helsingborg, 2009	9	14	23	35	***	4	11	33	38	***
Helsingborg, 2012	13	9	18	43	**	11	4	41	(25)	***
Helsingborg, 2015	6	17	33	42	***	8	17	36	34	***
Helsingborg, 2018	12	25	29	37		12	13	26	34	
Huddinge, 1998	28	18	(47)	(44)	+	5	0	21	(33)	***
Huddinge, 2009	10	5	21	32	***	4	6	22	32	****
Huddinge, 2015	7	10	23	33		5	21	23	41	
Jönköping, 2015	5	4	25	18	***	6	22	25	29	***
Jönköping, 2018	6	7	24	37		6	14	16	34	
Lidingö, 2007	13	18				10	8			(*)
Lidingö, 2011	8	9	(18)		**	5	7			*
Lidingö, 2019	8	8		(33)	*	6	6		15	*
Stockholm, 2013/14	8	17	32	37		7	14	27	30	
Täby, 2013	9	6			+	6	13	(16)	(6)	*
Täby, 2019	8	8	6	28		7	5	23	25	

+ p<0.10; * p<0.05; ** p<0.01; *** p<0.001. # Mer än 10 men färre än 20 svarande i gruppen.